

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,
श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं
—

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता पद पाठः
(वाक्य सहित)

षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः

Notes:

1. Please refer to the book “TS Kandam 1” and “TS 1.1 pada paadam with Vaakyam” for notes and conventions used in this Compilation.
2. Please download our vedic compilations from our web site www.vedavms.in

---

Contents

**6 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे षष्ठं
काण्डं 3**

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं..... 3

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे षष्ठं काण्डं

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

6.4.1.1

यज्ञेन॑ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत ता उप॒यडि॑भ-रे॒वासृ॑जत
यदुप॒यज॑ उप॒यज॑ति प्र॒जा ए॒व तद् यज॑मानः सृजते जघ॒नार्धा॑दव
द्वति॑ जघ॒नार्धा॑द्वि प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते स्थवि॒मतोऽव॑ द्वति॑ स्थवि॒मतो हि
प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते ऽसं॒भिन्द॑न्नव द्वति॑ प्रा॒णाना॑-मसं॒भेदा॑य न
पर्या॑वर्तयति यत् पर्या॑वर्तयेदुदावर्तः प्र॒जा ग्रा॑हुकः स्याथ् समु॒द्रं गच्छ॑
स्वाहे॑त्याह रे॒त- [ ] 1

6.4.1.1 - Padam

यज्ञेन॑ । वै । प्र॒जाप॑तिरिति प्र॒जा - प॒तिः । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः ।
अ॒सृज॑त । ताः । उप॒यडि॑भरित्युप॒यट्-भिः॑ । ए॒व । अ॒सृज॑त । यत् ।

उप॒यज॑ इत्यु॒प – यजः॑ । उप॒यज॑तीत्यु॒प – यज॑ति । प्र॒जा इति॑
 प्र – जाः । ए॒व । तत् । यज॑मानः । सृ॒जते॑ । जघ॑नार्धादिति॑
 जघ॑न – अ॒र्धात् । अवे॑ति । द्यति॑ । जघ॑नार्धादिति॑ जघ॑न-अ॒र्धात् ।
 हि । प्र॒जा इति॑ प्र – जाः । प्र॒जाय॑न्त इति॑ प्र – जाय॑न्ते ।
 स्थ॒विम॑तः । अवे॑ति । द्यति॑ । स्थ॒विम॑तः । हि । प्र॒जा इति॑ प्र-जाः ।
 प्र॒जाय॑न्त इति॑ प्र-जाय॑न्ते । अ॒संभि॑न्दन्नित्य॑सं – भि॒न्दन् । अवे॑ति ।
 द्यति॑ । प्रा॒णाना॑मिति॑ प्र – अ॒नाना॑म् । अ॒संभे॑दायेत्य॑सं – भे॒दाय॑ ।
 न । पर्या॑वर्तयतीति॑ परि – आ॒वर्त॑यति । यत् । पर्या॑वर्तयेदिति॑
 परि – आ॒वर्त॑येत् । उ॒दाव॑र्तः । प्र॒जा इति॑ प्र – जाः । ग्रा॒हुकः॑ ।
 स्या॑त् । स॒मुद्र॑म् । ग॒च्छ । स्वा॒हा । इति॑ । आ॒ह । रेतः॑ । 1 (50)

6.4.1.2

ए॒व तद् द॑धात्यन्तरि॑क्षं ग॒च्छ स्वा॑हेत्याहाऽन्तरि॑क्षेणै॒वास्मै॑ प्र॒जाः
 प्र॒ जन॑यत्यन्तरि॑क्षं ह्यनु॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते दे॒वꣳ स॒वितारं॑ ग॒च्छ
 स्वा॑हेत्याह स॒वितृ॑प्रसूत ए॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र॒ जन॑यत्य-हो॒रात्रे॑ ग॒च्छ

स्वा॒हेत्या॒हा-हो॒रात्रा॒भ्या-मे॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र॒ जन॑यत्य-हो॒रात्रे
ह्यनु॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहे॑- [ ] 2

6.4.1.2 - Padam

ए॒व । तत् । द॒धाति॑ । अ॒न्तरि॑क्षम् । गच्छ॒ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह ।
अ॒न्तरि॑क्षेण । ए॒व । अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । प्रेति॑ । जन॑यति ।
अ॒न्तरि॑क्षम् । हि । अ॒न्विति॑ । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । प्र॒जाय॑न्त इति॑
प्र - जा॑यन्ते । दे॒वम् । स॒वि॒तार॑म् । गच्छ॒ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह ।
स॒वि॒तृप्र॑सूत इति॑ स॒वि॒तृ - प्र॑सूतः । ए॒व । अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑
प्र - जाः । प्रेति॑ । जन॑यति । अ॒हो॒रात्रे॑ इत्य॒हः - रा॒त्रे । गच्छ॒ ।
स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह । अ॒हो॒रात्रा॒भ्यामि॒त्यहः॑ - रा॒त्राभ्या॑म् । ए॒व ।
अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र-जाः । प्रेति॑ । जन॑यति । अ॒हो॒रात्रे॑
इत्य॒हः-रा॒त्रे । हि । अ॒न्विति॑ । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । प्र॒जाय॑न्त इति॑
प्र-जा॑यन्ते । मि॒त्रावरु॑णा॒विति॑ मि॒त्रा-वरु॑णौ । गच्छ॒ । स्वाहा॑ । 2 (50)

6.4.1.3

–त्याह प्रजास्वेव प्रजातासु प्राणापानौ दधाति सोमं गच्छ स्वाहेत्याह
सौम्या हि देवतया प्रजा यज्ञं गच्छ स्वाहेत्याह प्रजा एव यज्ञियाः
करोति छन्दांसि गच्छ स्वाहेत्याह पशवो वै छन्दांसि पशून् एव
रुन्धे द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहेत्याह प्रजा एव प्रजाता
द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः परि गृह्णाति नभो- [ ] 3

6.4.1.3 - Padam

इति । आह । प्रजास्विति प्र – जासु । एव । प्रजातास्विति
प्र – जातासु । प्राणापानाविति प्राण – अपानौ । दधाति ।
सोमम् । गच्छ । स्वाहा । इति । आह । सौम्याः । हि । देवतया ।
प्रजा इति प्र – जाः । यज्ञम् । गच्छ । स्वाहा । इति । आह ।
प्रजा इति प्र-जाः । एव । यज्ञियाः । करोति । छन्दांसि । गच्छ ।
स्वाहा । इति । आह । पशवः । वै । छन्दांसि । पशून् । एव ।
अवेति । रुन्धे । द्यावा पृथिवी इति द्यावा-पृथिवी । गच्छ । स्वाहा ।
इति । आह । प्रजा इति प्र – जाः । एव । प्रजाता इति प्र-जाताः ।

द्या॒वापृ॒थि॒वी॒भ्या॒मि॒ति॒ द्या॒वा॑ – पृ॒थि॒वी॒भ्या॒म् । उ॒भय॑तः । प॒री॒ति॒ ।

गृ॒ह्णा॒ति॒ । न॒भः॑ । 3 (50)

6.4.1.4

दि॒व्यं॑ ग॒च्छ॒ स्वा॒हे॒त्या॒ह॒ प्र॒जा॒भ्य॑ ए॒व प्र॒जा॒ता॒भ्यो॑ वृ॒ष्टिं॑ नि॒य॒च्छ॒त्यग्निं॑
वै॒श्वान॑रं ग॒च्छ॒ स्वा॒हे॒त्या॒ह॒ प्र॒जा॒ ए॒व प्र॒जा॒ता॒ अ॒स्यां॑ प्र॒ति॒ ष्ठा॒पय॑ति
प्रा॒णा॒नां॑ वा ए॒षो॒ऽव॑ द्यति यो॒ऽव॒द्यति॑ गु॒दस्य॑ म॒नो॒ मे॒ हा॒र्दि॑ य॒च्छे॒त्या॒ह॒
प्रा॒णा॒ने॒व य॒था॒स्था॒नमु॒प ह॒व्यते॑ प॒शो॒र्वा आ॒ल॒ब्ध॑स्य हृ॒दय॑ शु॒गृ॒च्छति॑
सा हृ॒दय॑शूल – [ ] 4

6.4.1.4 - Padam

दि॒व्यम् । ग॒च्छ॒ । स्वा॒हा॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । प्र॒जा॒भ्य॑ इति॑ प्र – जा॒भ्यः॑ ।
ए॒व । प्र॒जा॒ता॒भ्य॑ इति॑ प्र – जा॒ता॒भ्यः॑ । वृ॒ष्टिम् । नी॒ति॒ । य॒च्छति॑ ।
अ॒ग्निम् । वै॒श्वान॑रम् । ग॒च्छ॒ । स्वा॒हा॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । प्र॒जा॒ इति॑
प्र – जाः॑ । ए॒व । प्र॒जा॒ता॒ इति॑ प्र – जा॒ताः॑ । अ॒स्याम् । प्र॒तीति॑ ।
स्था॒पय॑ति । प्रा॒णा॒नामि॒ति॒ प्र – अ॒ना॒नाम्॑ । वै । ए॒षः । अ॒वेति॑ । द्यति॑ ।
यः । अ॒व॒द्यती॒यव॑ – द्यति॑ । गु॒दस्य॑ । म॒नः॑ । मे॒ । हा॒र्दि॑ । य॒च्छ॒ ।

इति॑ । आ॒ह । प्रा॒णानि॑ति॒ प्र – अ॒नान् । ए॒व । य॒था॒स्थान॑मिति॒

यथा – स्थानम् । उपेति॑ । ह॒व्यते॑ । प॒शोः । वै ।

आल॑ब्धस्येत्या – ल॒ब्धस्य॑ । ह॒दयम् । शुक् । ऋ॒च्छति॑ । सा ।

ह॒दय॑शूलमिति॒ ह॒दय – शूलम् । 4 (50)

6.4.1.5

–म॒भि॒ समे॑ति॒ यत् पृ॒थिव्या॑ꣳ ह॒दय॑शूल–मु॒द्वास॑येत् पृ॒थिवी॑ꣳ
शु॒चाऽर्प॑येद् यद॒प्स्वपः॑ शु॒चाऽर्प॑येच्छु॒ष्कस्य॑ चाऽऽ*र्द्र॑स्य च
स॒न्धावु॑द्वासयत्यु॒भय॑स्य॒ शान्त्यै॑ यं द्वि॒ष्यात् तं ध्या॑ये–च्छु॒चैवैन॑–
म॒र्पय॑ति । 5

6.4.1.5 - Padam

अ॒भि । समि॑ति । ए॒ति । यत् । पृ॒थिव्या॑म् । ह॒दय॑शूलमिति॒
ह॒दय – शूलम् । उ॒द्वास॑येदित्युत् – वा॒सये॑त् । पृ॒थिवी॑म् । शु॒चा ।
अ॒र्पये॑त् । यत् । अ॒प्स्वि॒त्यप् – सु । अ॒पः । शु॒चा । अ॒र्पये॑त् ।
शु॒ष्कस्य॑ । च । आ॒र्द्रस्य॑ । च । स॒न्धावि॑ति सं – धौ । उ॒दिति॑ ।
वा॒सय॑ति । उ॒भय॑स्य । शान्त्यै॑ । यम् । द्वि॒ष्यात् । तम् । ध्या॑येत् ।

शु॒चा । ए॒व । ए॒नम् । अ॒र्पय॑ति । 5 (32) (रे॒तो – मि॒त्राव॑रु॒णौ ग॒च्छ
स्वा॒हा – न॒भो – हृ॒दय॑शू॒लं – द्वा॒त्रिं॑श॒च्च) (A1)

6.4.2.1

दे॒वा वै य॒ज्ञमा॒ग्नी॑ध्रे व्य॒भज॑न्त॒ ततो॑ य॒दत्य॑शि॒ष्यत॑ तद॒ब्रुव॑न् वस॒तु नु
न इ॒दमि॑ति॒ तद् व॑स॒तीव॑री॒णां व॑स॒ती व॑रि॒त्वं तस्मि॑न् प्रा॒तर्न
सम॑श॒क्नुव॑न् तद॒प्सु प्रा॑वे॒शय॑न् ता व॑स॒ती व॑रीर॒भवन् व॑स॒तीव॑रीर्गृ॒ह्णाति॑
य॒ज्ञो वै व॑स॒ती व॑रीर्य॒ज्ञमे॒वाऽऽ*र॑भ्य॒ गृही॑त्वो॒प व॑स॒ति य॑स्यागृ॒हीता
अ॒भि नि॒म्रो॒चे-द॑ना॒रब्धो॑ऽस्य॒ यज्ञः॑ स्या- [ ] 6

6.4.2.1 - Padam

दे॒वाः । वै । य॒ज्ञम् । आ॒ग्नी॑ध्र इ॒त्याग्नि॑ – इ॒ध्रे । वी॑ति । अ॒भज॑न्त ।
ततः॑ । यत् । अ॒त्य॑शि॒ष्यते॑त्य॒ति-अ॑शि॒ष्यत॑ । तत् । अ॒ब्रुव॑न् । वस॒तु ।
नु । नः॑ । इ॒दम् । इ॒ति । तत् । व॑स॒तीव॑री॒णाम् । व॑स॒तीव॑रि॒त्वमि॑ति
व॑स॒तीव॑रि – त्वम् । तस्मि॑न् । प्रा॒तः । न । स॒मि॒ति । अ॒श॒क्नुव॑न् ।
तत् । अ॒प्स्वि॒त्यप् – सु । प्रे॑ति । अ॒वे॒शय॑न् । ताः । व॑स॒तीव॑रीः ।
अ॒भव॑न् । व॑स॒तीव॑रीः । गृ॒ह्णा॑ति । य॒ज्ञः । वै । व॑स॒तीव॑रीः । य॒ज्ञम् ।

ए॒व । आ॒र॒भ्ये॒त्या॑ – र॒भ्य॑ । गृ॒ही॒त्वा॑ । उ॒पे॒ति॑ । व॒स॒ति॑ । य॒स्य॑ ।
आ॒गृ॒ही॒ताः॑ । अ॒भी॒ति॑ । नि॒म्रो॒चे॒दिति॑ नि – म्रो॒चे॒त् ।
अ॒ना॒र॒ब्ध॑ इ॒त्यना॑ – र॒ब्धः॑ । अ॒स्य॑ । य॒ज्ञः॑ । स्या॒त् । 6 (50)

6.4.2.2

द्य॒ज्ञं॑ वि॒ च्छि॒न्धा॑-ज्ज्यो॒ति॒ष्या॑ वा गृ॒ह्णी॒या॒द्धि॒र॒ण्यं॑ वा ऽव॒धाय॑
स॒शु॒क्रा॒णामे॒व गृ॒ह्णा॒ति॑ यो वा ब्रा॒ह्म॒णो॑ बहु॒या॒जी॒ तस्य॑ कुं॒भ्या॒नां
गृ॒ह्णी॒या॒त् स हि॑ गृ॒ही॒त व॒स॒ती॒वरी॑को व॒स॒ती॒वरी॑गृ॒ह्णा॒ति॑ प॒शवो॑ वै
व॒स॒ती॒वरीः॑ प॒शू॒ने॒वाऽऽ*र॒भ्य॑ गृ॒ही॒त्वो॒प व॒स॒ति॑ यद॒न्वी॒पं ति॒ष्ठन्
गृ॒ह्णी॒यान्नि॒र्मा॒र्गु॒का अ॒स्मात् प॒शवः॑ स्युः प्र॒ती॒पं ति॒ष्ठन् गृ॒ह्णा॒ति॑
प्र॒ति॒रु॒ध्यै॒वास्मै॑ प॒शून् गृ॒ह्णा॒ती॒न्द्रो- [ ] 7

6.4.2.2 - Padam

य॒ज्ञम् । वी॒ति॑ । छि॒न्धा॒त् । ज्यो॒ति॒ष्या॑ । वा । गृ॒ह्णी॒या॒त् । हि॒र॒ण्यम् ।
वा । अ॒व॒धा॒ये॒त्यव॑ – धाय॑ । स॒शु॒क्रा॒णामि॒ति स-शु॒क्रा॒णाम् । ए॒व ।
गृ॒ह्णा॒ति॑ । यः । वा । ब्रा॒ह्म॒णः॑ । बहु॒या॒जी॒ति॑ बहु – या॒जी॑ ।
तस्य॑ । कुं॒भ्या॒नाम् । गृ॒ह्णी॒या॒त् । सः । हि॑ ।

गृ॒ही॒त॒व॒स॒ती॒व॒री॒क॒ इति॑ गृ॒ही॒त॒ – व॒स॒ती॒व॒री॒कः॑ । व॒स॒ती॒व॒रीः॑ ।
 गृ॒ह्णा॒ति॒ । प॒श॒वः॑ । वै । व॒स॒ती॒व॒रीः॑ । प॒शून् । ए॒व । आ॒र॒भ्ये॒त्या–
 र॒भ्य॒ । गृ॒ही॒त्वा । उ॒पे॒ति॒ । व॒स॒ति॒ । यत् । अ॒न्वी॒पम् । ति॒ष्ठन् ।
 गृ॒ह्णी॒यात् । नि॒र्मा॒र्गु॒का इति॑ निः – मा॒र्गु॒काः । अ॒स्मात् । प॒श॒वः॑ ।
 स्युः । प्र॒ती॒पम् । ति॒ष्ठन् । गृ॒ह्णा॒ति॒ । प्र॒ति॒रु॒ध्ये॒ति॒ प्र॒ति – रु॒ध्य॒ ।
 ए॒व । अ॒स्मै । प॒शून् । गृ॒ह्णा॒ति॒ । इ॒न्द्रः॑ । 7 (50)

6.4.2.3

वृ॒त्र॒म॒ह॒न्त् सौ॑ऽ(१)पो॑ऽ(१)भ्य॑म्रियत ता॒सां य॑न्मे॒ध्यं य॑ज्ञि॒यञ्
 स॒दे॒व॒मा॒सीत् तद॑त्यमु॒च्यत॒ ता वह॑न्ती॒रभ॑वन् वह॑न्ती॒नां गृ॒ह्णा॒ति॒ या ए॒व
 मे॒ध्या य॑ज्ञि॒याः स॒दे॒वा आ॒प॒स्ता सा॑मे॒व गृ॒ह्णा॒ति॒ ना॒न्त॒मा वह॑न्ती॒रती॒याद्–
 यद॑न्त॒मा वह॑न्ती॒रती॒याद् य॒ज्ञम॑ति॒ मन्ये॑त न स्था॒व॒राणां॑ गृ॒ह्णी॒याद्
 व॒रु॒णगृ॒ही॒ता वै स्था॒व॒रा यथ् स्था॒व॒राणां॑ गृ॒ह्णी॒याद्– [ ] 8

6.4.2.3 - Padam

वृ॒त्रम् । अ॒हन् । सः । अ॒पः । अ॒भी॒ति॒ । अ॒म्रि॒यत॒ । ता॒साम् । यत् ।
 मे॒ध्यम् । य॑ज्ञि॒यम् । स॒दे॒वमि॒ति॒ स – दे॒वम् । आ॒सीत् । तत् ।

अ॒तीति॑ । अ॒मु॒च्य॒त । ताः । व॒ह॒न्तीः॑ । अ॒भ॒व॒न् । व॒ह॒न्ती॑नाम् ।
 गृ॒ह्णा॒ति । याः । ए॒व । मे॒ध्याः॑ । य॒ज्ञि॒याः॑ । स॒दे॒वा इति॑ स – दे॒वाः ।
 आ॒पः । ता॒साम् । ए॒व । गृ॒ह्णा॒ति । न । अ॒न्त॒माः । व॒ह॒न्तीः॑ । अ॒तीति॑ ।
 इ॒यात् । यत् । अ॒न्त॒माः । व॒ह॒न्तीः॑ । अ॒ती॒यादि॒त्यति॑-इ॒यात् । य॒ज्ञम् ।
 अ॒तीति॑ । म॒न्ये॒त । न । स्था॒व॒राणा॑म् । गृ॒ह्णी॒यात् । व॒रु॒ण॒गृ॒ही॒ता इति॑
 व॒रु॒ण – गृ॒ही॒ताः । वै । स्था॒व॒राः । यत् । स्था॒व॒राणा॑म् ।

गृ॒ह्णी॒यात् । 8 (50)

6.4.2.4

–व॒रु॒णे॒नास्य॑ य॒ज्ञं ग्रा॒हये॑द् य॒द्वै दि॒वा भ॑व॒त्य॒पो रा॒त्रिः प्र॑ वि॒शति॑
 तस्मा॑त् ता॒म्रा आ॒पो दि॒वा द॑दृ॒श्रे य॒न्न॒क्तं भ॑व॒त्य॒पोऽहः॑ प्र॑ वि॒शति॑
 तस्मा॑च्च॒न्द्रा आ॒पो न॑क्तं द॑दृ॒श्रे छा॒यायै॑ चाऽऽ*त॒प॒तश्च॑ स॒न्धौ
 गृ॒ह्णा॒त्य-हो॒रा॒त्रयो॑रे॒वास्मै॑ वर्णं॑ गृ॒ह्णा॒ति ह॒विष्म॑ती॒रि॒मा आ॒प इत्या॑ह
 ह॒विष्कृ॑ताना॒मे॒व गृ॒ह्णा॒ति ह॒विष्मा॑ अ॒स्तु- [ ] 9

6.4.2.4 - Padam

वरुणे॑न । अस्य॑ । य॒ज्ञम् । ग्रा॒हये॑त् । यत् । वै । दि॒वा । भव॑ति ।
अपः॑ । रा॒त्रिः । प्रेति॑ । वि॒शति॑ । तस्मा॑त् । ताम्राः॑ । आपः॑ । दि॒वा ।
द॒दृश्रे॑ । यत् । न॒क्तम् । भव॑ति । अपः॑ । अ॒हः । प्रेति॑ । वि॒शति॑ ।
तस्मा॑त् । च॒न्द्राः । आपः॑ । न॒क्तम् । द॒दृश्रे॑ । छा॒यायै॑ । च । आ॒तप॑त
इ॒त्या – तप॑तः । च । स॒न्धावि॑ति सं – धौ । गृ॒ह्णाति॑ ।
अ॒होरा॑त्रयो॒रित्य॑हः – रा॒त्रयोः॑ । ए॒व । अ॒स्मै । वर्ण॑म् । गृ॒ह्णाति॑ ।
ह॒विष्म॑तीः । इ॒माः । आपः॑ । इति॑ । आ॒ह । ह॒विष्कृ॑ताना॒मिति॑
ह॒विः – कृ॑ताना॒म् । ए॒व । गृ॒ह्णाति॑ । ह॒विष्मा॑न् । अ॒स्तु । 9 (50)

6.4.2.5

सूर्य॑ इ॒त्याह॑ स॒शुक्रा॑णामे॒व गृ॒ह्णात्य॑नु॒ष्टुभा॑ गृ॒ह्णाति॑ वा॒ग्वा
अ॒नुष्टु॑ग् वा॒चैवै॑नाः सर्व॑या गृ॒ह्णाति॑ च॒तुष्प॑दय॒र्चा गृ॒ह्णाति॑ त्रिः॑ सा॒दय॑ति
स॒प्त सं प॑द्यन्ते स॒प्तप॑दा श॒क्वरी॑ प॒शवः॑ श॒क्वरी॑ प॒शूने॒वाव॑ रु॒न्धे
ऽस्मै॑ वै लो॒काय॑ गा॒र्हप॑त्य आ धी॒यते॑ऽमु॒ष्मा आ॒हव॑नीयो॒ यद्

गार्॒ह॒प॒त्य॒ उप॒सा॒द॒ये॒द॒स्मिन् लो॒के प॒शु॒मा॒न्त् स्याद्

यदा॒ह॒व॒नी॒येऽमु॒ष्मिन्- [ ] 10

6.4.2.5 - Padam

सूर्यः॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । स॒शु॒क्रा॒णामि॒ति स - शु॒क्रा॒णाम् । ए॒व ।

गृ॒ह्णा॒ति । अ॒नु॒ष्टु॒भे॒त्यनु॑ - स्तु॒भा॑ । गृ॒ह्णा॒ति । वाक् । वै ।

अ॒नु॒ष्टु॒गि॒त्यनु॑ - स्तुक् । वा॒चा । ए॒व । ए॒नाः । स॒र्व॒या । गृ॒ह्णा॒ति ।

च॒तु॒ष्प॒द॒ये॒ति च॒तुः - प॒द॒या । ऋ॒चा । गृ॒ह्णा॒ति । त्रिः । सा॒द॒य॒ति ।

स॒प्त । स॒मि॒ति । प॒द्य॒न्ते । स॒प्त॒प॒दे॒ति स॒प्त - प॒दा । श॒क्व॒री ।

प॒श॒वः । श॒क्व॒री । प॒शून् । ए॒व । अ॒वे॒ति । रु॒न्धे । अ॒स्मै । वै ।

लो॒काय॑ । गा॒र्ह॒प॒त्य॒ इति॑ गा॒र्ह॒ - प॒त्यः । ए॒ति । धी॒य॒ते ।

अ॒मु॒ष्मै॑ । आ॒ह॒व॒नी॒य॒ इत्या॑ - ह॒व॒नी॒यः । यत् । गा॒र्ह॒प॒त्य॒ इति॑

गा॒र्ह॒ - प॒त्ये॑ । उ॒प॒सा॒द॒ये॒दित्यु॑प - सा॒द॒ये॒त् । अ॒स्मिन् ।

लो॒के । प॒शु॒मा॒नि॒ति प॒शु - मा॒न् । स्या॒त् । यत् ।

आ॒ह॒व॒नी॒य॒ इत्या॑ - ह॒व॒नी॒ये॑ । अ॒मु॒ष्मिन् । 10 (50)

6.4.2.6

लो॒के प॒शु॒मा॒न्त् स्या॒दु॒भयो॑रु॒प सा॒दय॑त्यु॒भयो॑रे॒वैनं॑ लो॒कयोः॑
प॒शु॒मन्तं॑ क॒रोति॑ स॒र्वतः॑ परि॒ हर॑ति र॒क्षसा॑मप॒हत्या॑
इन्द्रा॑ग्नियो॒र्भा॒गधे॑यीः स्थे॒त्याह॑ यथा॒यजु॑रे॒वैतदा॑ग्नी॒ध्र उप॑ वास॒यत्ये॒तद्वै
य॒ज्ञस्या॑पराजितं॒ यदा॑ग्नी॒ध्रं यदे॒व य॒ज्ञस्या॑पराजितं॒ तदे॒वैना॑
उप॑ वास॒यति॑ यतः॒ खलु॑ वै य॒ज्ञस्य॑ वि॒तत॑स्य न क्रि॒यते॑ ( ) तद॒नु
य॒ज्ञं र॒क्षास्य॑व चर॒न्ति यद् वह॑न्तीनां गृ॒ह्णाति॑ क्रि॒यमा॑णामे॒व
तद् य॒ज्ञस्य॑ श॒ये र॒क्षसा॑-मन॒न्वव॑चा॒राय॑ न ह्ये॒ता ई॒लय॑न्त्या
तृ॒तीय॑सव॒नात् परि॑ शोरे॒ यज्ञ॑स्य सं॒तत्यै॑ । 11

6.4.2.6 - Padam

लो॒के । प॒शु॒मा॒निति॑ प॒शु - मा॒न् । स्या॒त् । उ॒भयोः॑ । उ॒पेति॑ ।
सा॒दय॑ति । उ॒भयोः॑ । ए॒व । ए॒नम् । लो॒कयोः॑ । प॒शु॒मन्त॑मिति॒
प॒शु - मन्त॑म् । क॒रोति॑ । स॒र्वतः॑ । परि॑ति । ह॒रति॑ । र॒क्षसा॑म् ।
अप॑हत्या इत्य॒प - ह॒त्यै । इन्द्रा॑ग्नियो॒रिति॑न्द्र - अ॒ग्नियोः॑ ।
भा॒गधे॑यीरिति॒ भा॒ग - धे॒यीः । स्थ॑ । इति॑ । आ॒ह ।

यथा॑यजु॑रिति॑ यथा॑-यजुः॑ । ए॒व । ए॒तत् । आ॒ग्नी॑ध्र इ॒त्याग्नि॑ – इ॒ध्रे ।
 उ॒पेति॑ । वा॒सय॑ति । ए॒तत् । वै । य॒ज्ञस्य॑ । अ॒परा॑जितमित्य॒परा॑-जितम् ।
 यत् । आ॒ग्नी॑ध्रमि॒त्याग्नि॑ – इ॒ध्रम् । यत् । ए॒व । य॒ज्ञस्य॑ ।
 अ॒परा॑जितमित्य॒परा॑ – जि॒तम् । तत् । ए॒व । ए॒नाः । उ॒पेति॑ । वा॒सय॑ति ।
 यतः॑ । ख॒लु । वै । य॒ज्ञस्य॑ । वि॒त॒तस्ये॑ति वि – त॒तस्य॑ । न ।
 क्रि॒यते॑ ( ) । तत् । अ॒न्वि॒ति । य॒ज्ञम् । र॒क्षाँ॑सि । अ॒वेति॑ ।
 च॒रन्ति॑ । यत् । व॒ह॒न्ती॑नाम् । गृ॒ह्णा॑ति । क्रि॒यमा॑णाम् । ए॒व । तत् ।
 य॒ज्ञस्य॑ । श॒ये । र॒क्ष॒साम् । अ॒न॒न्व॒व॒चा॒राये॑त्य॒ननु॑ – अ॒व॒चा॒राय॑ । न ।
 हि । ए॒ताः । ई॒ल॒य॑न्ति । ए॒ति । तृ॒ती॒य॒स॒व॒नादि॑ति तृ॒ती॒य – स॒व॒नात् ।
 प॒रीति॑ । शै॒रे । य॒ज्ञस्य॑ । स॒न्त॒त्या इति॑ सं – त॒त्यै । 11 (76)
 (स्या॑ – दि॒न्द्रो – गृ॒ह्णी॑या – द॒स्त्व – मु॒ष्मिन् – क्रि॒यते॑ –
 षड् वि॒ंश॑तिश्च) (A2)

6.4.3.1

ब्र॒ह्म॒वादि॒नो॑ वद॒न्ति॑ स॒ त्वा अ॒ध्व॒र्युः॑ स्या॒द्यः॑ सोम॑मुपावहरन्त् सर्वा॑भ्यो
दे॒वता॑भ्य उपावहरेदिति॑ ह॒दे त्वे॒त्याह॑ मनु॒ष्ये॑भ्य ए॒वैते॑न करोति
मन॑से त्वे॒त्याह॑ पि॒तृ॑भ्य ए॒वैते॑न करोति दि॒वे त्वा सू॒र्या॑य त्वे॒त्याह॑
दे॒वे॑भ्य ए॒वैते॑न करोत्ये॒तावती॑र्वै दे॒वता॑स्ताभ्य ए॒वैन॑ सर्वा॑भ्य

उपावहरति॑ पु॒रा वा॒चः- [ ] 12

6.4.3.1 - Padam

ब्र॒ह्म॒वादि॒न इति॑ ब्र॒ह्म-वादि॑नः । वद॒न्ति॑ । सः । तु । वै । अ॒ध्व॒र्युः॑ ।
स्यात् । यः । सोम॑म् । उपावहरन्नित्युप - अवहरन् । सर्वा॑भ्यः ।
दे॒वता॑भ्यः । उपावहरेदित्युप - अवहरेत् । इति॑ । ह॒दे । त्वा । इति॑ ।
आह॑ । मनु॒ष्ये॑भ्यः । ए॒व । ए॒तेन॑ । करोति॑ । मन॑से । त्वा । इति॑ ।
आह॑ । पि॒तृ॑भ्य इति॑ पि॒तृ - भ्यः॑ । ए॒व । ए॒तेन॑ । करोति॑ । दि॒वे ।
त्वा । सू॒र्या॑य । त्वा । इति॑ । आह॑ । दे॒वे॑भ्यः । ए॒व । ए॒तेन॑ । करोति॑ ।
ए॒तावतीः॑ । वै । दे॒वताः॑ । ता॒भ्यः॑ । ए॒व । ए॒नम् । सर्वा॑भ्यः ।
उपावहरतीत्युप - अवहरति॑ । पु॒रा । वा॒चः । 12 (50)

6.4.3.2

प्र॒वदि॑तोः प्रा॒तरनु॑वाकमु॒पाक॑रोति याव॑त्ये॒व वाक्॑ ता॒मव॑ रुन्धे
ऽपोऽग्ने॑ऽभिव्या॑हरति य॒ज्ञो वा॑ आपो॑ य॒ज्ञमे॒वाभि॑ वाचं॑ वि॒सृज॑ति
सर्वा॑णि छन्दा॑ऽस्यन्वा॒ह प॒शवो॑ वै छन्दा॑ऽसि प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे
गाय॑त्रिया ते॒जस्का॑मस्य परि॑ दध्यात् त्रि॒ष्टुभे॑न्द्रि॒य का॑मस्य जग॑त्या
प॒शुका॑मस्यानु॒ष्टुभा॑ प्रति॒ष्ठाका॑मस्य प॒ङ्क्त्या॑ य॒ज्ञका॑मस्य
वि॒राजाऽन्न॑का॒मस्य॑ शृ॒णोत्व॑ग्निः॒ समि॑धा ह॒वं- [ ] 13

6.4.3.2 - Padam

प्र॒वदि॑तोरिति प्र - वदि॑तोः । प्रा॒तरनु॑वाकमिति प्रा॒तः - अनु॑वाकम् ।
उ॒पाक॑रोतीत्युप-आक॑रोति । याव॑ती । ए॒व । वाक् । ता॒म् । अ॒वेति॑ ।
रुन्धे॑ । अ॒पः । अ॒ग्ने॑ । अ॒भिव्या॑हरतीत्यभि - व्या॑हरति । य॒ज्ञः । वै ।
आ॒पः । य॒ज्ञम् । ए॒व । अ॒भीति॑ । वाच॑म् । वी॒ति । सृ॒जति॑ ।
सर्वा॑णि । छन्दा॑ऽसि । अ॒न्विति॑ । आ॒ह । प॒शवः॑ । वै । छन्दा॑ऽसि ।
प॒शून् । ए॒व । अ॒वेति॑ । रुन्धे॑ । गा॒यत्रि॑या । ते॒जस्का॑मस्येति
ते॒जः - का॑मस्य । प॒रीति॑ । दध्यात् । त्रि॒ष्टुभा॑ ।

इन्द्रि॒य॒काम॑स्येतीन्द्रि॒य – काम॑स्य । जग॑त्या । पशु॑कामस्येति
 पशु॑ – काम॑स्य । अनु॒ष्टु॒भेत्यनु॑ – स्तु॒भा । प्रति॑ष्ठाकामस्येति
 प्रति॑ष्ठा – काम॑स्य । पङ्क्॑त्या । यज्ञ॑कामस्येति यज्ञ॑ – काम॑स्य ।
 विरा॑जेति वि – राजा॑ । अन्न॑कामस्येत्यन्न॑ – काम॑स्य । शृ॒णोतु॑ ।
 अ॒ग्निः । समि॑धेति सं – इ॒धा । हव॑म् । 13 (50)

6.4.3.3

म इत्या॑ह सवि॒तृप्र॑सूत ए॒व दे॒वता॑भ्यो नि॒वेद्या॑पोऽच्छै॒त्यप॑ इ॒ष्य
 हो॒तरि॑त्याहो॒षित॑ हि कर्म॒ क्रिय॑ते मै॒त्रावरु॑णस्य चमसा॒ध्वर्य॑वा
 द्र॒वेत्या॑ह मि॒त्रावरु॑णौ वा अ॒पां ने॒तारौ॑ ताभ्यामे॒वैना॑ अ॒च्छैति॑
 दे॒वीरा॑पो अ॒पां न॒पादि॑त्याहाऽऽ*हु॒त्यैवै॒ना नि॒ष्क्री॑य गृ॒ह्णात्य॑थो
 ह॒विष्कृ॑ताना-मे॒वाभि॑घृ॒तानां॑ गृ॒ह्णाति॑- [ ] 14

6.4.3.3 - Padam

मे । इति॑ । आ॒ह । सवि॒तृप्र॑सूत इति॑ सवि॒तृ – प्र॑सूतः । ए॒व ।
 दे॒वता॑भ्यः । नि॒वेद्येति॑ नि – वे॒द्य । अ॒पः । अ॒च्छ । ए॒ति । अ॒पः ।
 इ॒ष्य । हो॒तः । इति॑ । आ॒ह । इ॒षित॑म् । हि । कर्म॒ । क्रि॒यते॑ ।

मै॒त्रा॒वरु॒णस्ये॑ति॒ मै॒त्रा॒-वरु॒णस्य॑ । च॒म॒सा॒ध्वर्य॑विति॒ च॒म॒स-अ॒ध्वर्यो॑ ।
 ए॒ति॒ । द्र॒व । इति॑ । आ॒ह । मि॒त्रा॒वरु॒णा॒वि॒ति॒ मि॒त्रा - वरु॑णौ । वै ।
 अ॒पाम् । ने॒तारौ॑ । ता॒भ्याम् । ए॒व । ए॒नाः । अ॒च्छ । ए॒ति॒ । दे॒वीः ।
 आ॒पः । अ॒पाम् । न॒पात् । इति॑ । आ॒ह । आ॒हु॒त्ये॒त्या - हु॒त्या । ए॒व ।
 ए॒नाः । नि॒ष्क्री॑येति॒ निः - क्री॑य । गृ॒ह्णा॒ति॒ । अथो॑ इति॑ ।
 ह॒विष्कृ॑ताना॒मिति॑ ह॒विः - कृ॑ताना॒म् । ए॒व ।
 अ॒भिघृ॑ताना॒मित्य॑भि - घृ॑ताना॒म् । गृ॒ह्णा॒ति॒ । 14 (50)

6.4.3.4

का॒र्षि॒रसी॑त्या॒ह श॒म॒लमे॒वाऽऽ*सा॒मप॑ प्ला॒वय॑ति॒ स॒मु॒द्रस्य॑ वोऽक्षि॑त्या
 उ॒न्नय॑ इत्या॒ह तस्मा॑द॒द्यमा॑नाः पी॒यमा॑ना॒ आपो॑ न क्षी॑यन्ते॒ योनि॑र्वै
 य॒ज्ञस्य॑ चा॒त्वा॒लं य॒ज्ञो व॑सती॒वरी॑र्हो॒तृच॑म॒सं च॑ मै॒त्रा॒वरु॒णच॑म॒सं च॑
 स॒स्पर्श॑र्य॒ वस॑ती॒वरी॑र्व्या॒नय॑ति॒ य॒ज्ञस्य॑ स॒योनि॑त्वायाथो॒ स्वादे॑वैना
 यो॒नेः प्र॑ ज॒नय॑त्य॒ध्वर्यो॑ऽवे॒रपा॑(3) इत्या॒होते॑ ( ) -म॒न॒न्नमु॑रुते॒माः

प॒श्येति॑ वा॒वैतदा॑ह॒ यद्य॑ग्नि॒ष्टोमो॑ जु॒होति॑ यद् यु॒क्थ्यः॑ परि॒धौ नि मा॑र्ष्टि॒
यद् यति॑रा॒त्रो यजु॑र्वदन् प्र प॒द्यते॑ य॒ज्ञक्र॑तूनां॒ व्यावृ॑त्त्यै । 15

6.4.3.4 - Padam

कार्.षिः॑ । अ॒सि । इति॑ । आ॒ह । श॒मल॑म् । ए॒व । आ॒साम् ।
अपे॑ति । प्ला॒वय॑ति । स॒मुद्र॑स्य । वः । अ॒क्षित्यै॑ । उ॒दिति॑ । न॒ये ।
इति॑ । आ॒ह । तस्मा॑त् । अ॒द्यमा॑नाः । पी॒यमा॑नाः । आ॒पः । न ।
क्षी॒यन्ते॑ । यो॒निः । वै । य॒ज्ञस्य॑ । चा॒त्वा॒लम् । य॒ज्ञः । व॒सती॑वरीः॑ ।
होतृ॑चमसमिति॑ होतृ – चमसम् । च । मै॒त्राव॑रुणचमसमिति॑
मै॒त्राव॑रुण – चमसम् । च । स॒ंस्पर्श॑र्येति॑ सं – स्पर्श॑र्य ।
व॒सती॑वरीः॑ । व्या॒नय॑तीति॑ वि – आ॒नय॑ति । य॒ज्ञस्य॑ । स॒यो॒नित्वा॑येति॑
स॒यो॒नि – त्वा॑य । अथो॑ इति॑ । स्वा॒त् । ए॒व । ए॒नाः । यो॒नेः । प्रेति॑ ।
ज॒नय॑ति । अ॒ध्वर्यो॑ इति॑ । अ॒वेः । अ॒पा(३)ः । इति॑ । आ॒ह ।
उ॒त ( ) । ई॒म् । अ॒न॒न्न॒मुः । उ॒त । इ॒माः । प॒श्य । इति॑ । वा॒व ।
ए॒तत् । आ॒ह । य॒दि । अ॒ग्नि॒ष्टोम॑ इत्य॒ग्नि – स्तो॒मः । जु॒होति॑ ।

यदि॑ । उ॒क्थ्यः॑ । परि॒धावि॑ति परि – धौ॑ । नीति॑ । मा॒र्षि॑ । यदि॑ ।
 अति॒रात्र॑ इत्य॑ति – रा॒त्रः॑ । यजुः॑ । वद॑न् । प्रेति॑ । प॒द्यते॑ ।
 य॒ज्ञक्र॑तूनामि॑ति य॒ज्ञ – क्र॑तूनाम् । व्यावृ॑त्या इति॑
 वि – आवृ॑त्त्यै । 15 (75) (वा॒चो – हव॑ – म॒भिर्घृ॑तानां गृ॒ह्णात्यु॑ –
 त – पञ्च॑वि॒ंशति॑श्च) (A3)

6.4.4.1

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॑तुः प्रस॑व इति॑ ग्रा॒वाण॑मा द॑त्ते प्रसू॑त्या अ॒श्विनो॑ –
 बा॒हुभ्या॑मित्या॒हाश्वि॑नौ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आ॑स्तां पू॒ष्णो ह॑स्ताभ्या॒मित्या॒ह
 यत्यै॑ प॒शवो॑ वै सोमो॑ व्या॒न उ॒पांशु॑ स॒वनो॑ यदु॒पांशु॑ स॒वनम॑भि
 मिमी॑ते व्या॒नमे॒व प॒शुषु॑ द॒धातीन्द्रा॑य त्वेन्द्रा॑य त्वेति॑ मिमी॒त इन्द्रा॑य हि
 सोम॑ आ॒ह्रिय॑ते पञ्च॑ कृ॒त्वो यजु॑षा मिमी॒ते – [ ] 16

6.4.4.1 - Padam

दे॒वस्य॑ । त्वा । सवि॑तुः । प्रस॑व इति॑ प्र – सवे॑ । इति॑ । ग्रा॒वाण॑म् ।
 एति॑ । द॑त्ते । प्रसू॑त्या इति॑ प्र – सू॒त्यै । अ॒श्विनोः॑ । बा॒हुभ्या॑मिति॑
 बा॒हु-भ्या॑म् । इति॑ । आ॒ह । अ॒श्विनो॑ । हि । दे॒वाना॑म् ।

अ॒ध्व॒र्यू॑ इति॑ । आ॒स्ताम्॑ । पू॒ष्णः॑ । ह॒स्ता॒भ्याम्॑ । इति॑ । आ॒ह ।
य॒त्यै॑ । प॒शवः॑ । वै । सोमः॑ । व्या॒न इति॑ वि – अ॒नः ।
उ॒पा॒शु॒स॒व॒न इत्यु॒पा॒शु – स॒व॒नः । यत् ।
उ॒पा॒शु॒स॒व॒न॒मि॒त्यु॒पा॒शु – स॒व॒नम् । अ॒भी॒ति॑ । मि॒मी॒ते॑ ।
व्या॒न॒मि॒ति॑ वि – अ॒नम् । ए॒व । प॒शु॒षु । द॒धा॒ति॑ । इ॒न्द्राय॑ । त्वा ।
इ॒न्द्राय॑ । त्वा । इति॑ । मि॒मी॒ते॑ । इ॒न्द्राय॑ । हि । सोमः॑ । आ॒ह्रि॒य॒त॒
इ॒त्या – ह्रि॒य॒ते॑ । प॒ञ्च । कृ॒त्वः॑ । य॒जु॒षा । मि॒मी॒ते॑ । 16 (50)

6.4.4.2

प॒ञ्चाक्ष॑रा प॒ङ्क्तिः॑ पा॒ङ्क्तौ॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रु॒न्धे प॒ञ्च कृ॒त्वस्तू॒ष्णीं॑ द॒श
सं प॒द्य॒न्ते॑ द॒शाक्ष॑रा वि॒राड॒न्नं वि॒राड् वि॒राजै॒वान्नाद्य॑म॒व रु॒न्धे श्वा॒त्राः
स्थ वृ॒त्रतु॑र इ॒त्याहै॒ष वा अ॒पा॒शु सोम॑पी॒थो य ए॒वं वैद
ना॒प्स्वा॒र्ति॒मा॒च्छति॑ य॒त्ते सोम॑ दि॒वि ज्योति॑रि॒त्याहै॒भ्य ए॒वैनं॑ – [ ] 17

6.4.4.2 - Padam

प॒ञ्चाक्ष॑रेति॑ प॒ञ्च-अक्ष॑रा । प॒ङ्क्तिः॑ । पा॒ङ्क्तः॑ । य॒ज्ञः । य॒ज्ञम् । ए॒व ।
अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । प॒ञ्च । कृ॒त्वः॑ । तू॒ष्णीम् । द॒श । स॒मि॒ति॑ । प॒द्य॒न्ते॑ ।

द॒शाक्ष॑रेति द॒श – अ॒क्षरा॑ । वि॒राडि॑ति वि – राट् । अ॒न्नम् ।
 वि॒राडि॑ति वि – राट् । वि॒राजे॑ति वि – राजा॑ । ए॒व । अ॒न्नाद्य॑मित्य॒न्न
 – अ॒द्यम् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । श्वा॒न्नाः । स्थ । वृ॒त्रतु॑र इति वृ॒त्र – तु॑रः ।
 इति॑ । आ॒ह । ए॒षः । वै । अ॒पाम् । सोम॑पीथ इति सोम – पी॒थः ।
 यः । ए॒वम् । वे॒द । न । अ॒प्सिस्व॑त्यप् – सु । आ॒र्तिम् । ए॒ति ।
 ऋ॒च्छति॑ । यत् । ते । सोम॑ । दि॒वि । ज्यो॑तिः । इति॑ । आ॒ह ।
 ए॒भ्यः । ए॒व । ए॒नम् । 17 (50)

6.4.4.3

लो॒केभ्यः॑ सं भ॒रति॑ सोमो॒ वै राजा॑ दि॒शोऽभ्य॑ध्यायत् स दि॒शोऽनु॑
 प्रा॒विश॑त् प्रा॒गपा॑गुद॒गध॑रागित्याह दि॒ग्भ्य ए॒वैन॑ सं भ॒रत्य॑थो दि॒श
 ए॒वास्मा॑ अव रु॒न्धे ऽम्ब॑ नि ष्व॒रेत्या॑ह का॒मुका॑ ए॒न स्त्रि॑यो भवन्ति
 य ए॒वं वे॒द यत् ते सो॒मादा॑भ्यं॒ नाम॑ जा॒गृवी॑त्या – [ ] 18

6.4.4.3 - Padam

लो॒केभ्यः॑ । स॒मिति॑ । भ॒रति॑ । सोमः॑ । वै । राजा॑ । दि॒शः ।
 अ॒भीति॑ । अ॒ध्याय॑त् । सः । दि॒शः । अनु॑ । प्रेति॑ । अ॒विश॑त् ।

प्राक् । अपाक् । उदक् । अधराक् । इति । आह । दिग्भ्य इति
 दिक् – भ्यः । एव । एनम् । समिति । भरति । अथो इति । दिशः ।
 एव । अस्मै । अवेति । रुन्धे । अम्ब । नीति । स्वर । इति । आह ।
 कामुकाः । एनम् । स्त्रियः । भवन्ति । यः । एवम् । वेद । यत् । ते ।
 सोम । अदाभ्यम् । नाम । जागृवि । इति । 18 (50)

6.4.4.4

–हैष वै सोमस्य सोमपीथो य एवं वेद न सौम्यामार्तिमाच्छति
 घ्नन्ति वा एतत् सोमं यदभिषुण्वन्त्यं शूनप गृह्णाति त्रायत
 एवैनं प्राणा वा अंशवः पशवः सोमो ऽंशून् पुनरपि सृजति
 प्राणानेव पशुषु दधाति द्वौद्वावपि सृजति तस्माद् द्वौद्वा प्राणाः । 19

6.4.4.4 - Padam

आह । एषः । वै । सोमस्य । सोमपीथ इति सोम – पीथः । यः ।
 एवम् । वेद । न । सौम्याम् । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । घ्नन्ति ।
 वै । एतत् । सोमम् । यत् । अभिषुण्वन्तीत्यभि – सुन्वन्ति ।
 अंशून् । अपेति । गृह्णाति । त्रायते । एव । एनम् ।

प्रा॒णा इति॑ प्र – अ॒नाः । वै । अ॒ञ्श॑वः । प॒श॑वः । सोमः॑ ।
अ॒ञ्शून् । पुनः॑ । अ॒पीति॑ । सृ॒जति॑ । प्रा॒णानि॑ति प्र – अ॒नान् ।
ए॒व । प॒शुषु॑ । द॒धाति॑ । द्वौ॒द्वावि॑ति द्वौ – द्वौ । अ॒पीति॑ । सृ॒जति॑ ।
तस्मा॑त् । द्वौ॒द्वावि॑ति द्वौ – द्वौ । प्रा॒णा इति॑ प्र – अ॒नाः । 19 (44)

(य॒जुषा॑ मिमीत – ए॒नं – जा॒गृवी॑ति – चतु॑श्चत्वारि॒ञ्शच्च॑) (A4)

6.4.5.1

प्रा॒णो वा ए॒ष यदु॑पाञ्शु॒ र्यदु॑पाञ्श्व॒ग्रा ग्र॑हा गृ॒ह्यन्ते॑ प्रा॒णमे॒वानु॑ प्र
य॒न्त्यरु॑णो ह स्माऽऽ*हौ॒पवे॑शिः प्रा॒तः स॒वन ए॒वाहं॑ य॒ज्ञञ् सञ्
स्था॑पयामि तेन॒ ततः॑ सञ्स्थि॑तेन च॒रामी॑त्यष्टौ कृ॒त्वोऽग्ने॑-ऽभि॒षुणो॑-
त्य॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री गाय॑त्रं प्रा॒तः स॒वनं प्रा॑तः स॒वनमे॒व तेना॑
ऽऽ*प्नो॑त्येकाद॒श कृ॒त्वो द्वि॒तीय॑-मेकाद॒शाक्ष॑रा त्रि॒ष्टुप् त्रै॒ष्टुभं॑
मा॒ध्यंदि॑नञ्- [ ] 20

6.4.5.1 - Padam

प्रा॒ण इति॑ प्र – अ॒नः । वै । ए॒षः । यत् । उ॒पाञ्शु॑रित्युप-अ॒ञ्शुः ।
यत् । उ॒पाञ्श्व॑ग्रा इत्यु॒पाञ्शु॑ – अ॒ग्राः । ग्र॑हाः । गृ॒ह्यन्ते॑ ।

प्राणमिति॑ प्र – अनम् । ए॒व । अनु॑ । प्रेति॑ । यन्ति॑ । अरुणः॑ । ह ।
 स्म । आ॒ह । औप॑वेशिरित्यौप – वे॒शिः । प्रा॒तस्स॒वन इति॑
 प्रा॒तः-स॒वने॑ । ए॒व । अ॒हम् । य॒ज्ञम् । स॒मिति॑ । स्था॒पयामि॑ । तेन॑ ।
 ततः॑ । सञ्स्थि॑तेनेति सं-स्थि॑तेन । च॒रामि॑ । इति॑ । अष्टौ॑ । कृ॒त्वः ।
 अ॒ग्रे । अ॒भीति॑ । सु॒नोति॑ । अ॒ष्टाक्ष॑रेत्यष्टा – अ॒क्षरा॑ । गा॒यत्री ।
 गा॒यत्र॑म् । प्रा॒तस्स॒वनमिति॑ प्रा॒तः – स॒वनम् । प्रा॒तस्स॒वनमिति॑
 प्रा॒तः – स॒वनम् । ए॒व । तेन॑ । आ॒प्नोति॑ । ए॒काद॑श । कृ॒त्वः ।
 द्वि॒तीय॑म् । ए॒काद॑शाक्ष॒रेत्ये॒काद॑श-अ॒क्षरा॑ । त्रि॒ष्टुप् । त्रै॒ष्टुभ॑म् ।
 मा॒ध्यन्दि॑नम् । 20 (50)

6.4.5.2

स॒वनं॑ मा॒ध्यन्दि॑नमे॒व स॒वनं॑ तेनाऽऽ*प्नोति॑ द्वा॒दश॑ कृ॒त्वस्तृ॑तीयं
 द्वा॒दश॑ाक्ष॒रा ज॒गती॑ जा॒गतं॑ तृ॒तीय॑स॒वनं॑ तृ॒तीय॑स॒वनमे॒व तेनाऽऽ*प्नोत्ये॒तां ह॒ वाव॑ स॒ य॒ज्ञस्य॑ सञ्स्थि॑तिमुवा॒चा
 स्क्न्दा॒यास्क्न्नां॑ हि तद्-यद्-य॒ज्ञस्य॑ सञ्स्थि॑तस्य स्क्न्दत्यथो

खल्वा॑हुर्गा॒यत्री॑ वाव॑ प्रा॒तः स॒वने॑ नाति॒वाद॑ इत्य॒नति॒वादु॑क ए॒नं
भ्रातृ॑व्यो भव॒ति य ए॒वं वै॒द तस्मा॑द॒ष्टाव॑ष्टौ – [ ] 21

6.4.5.2 - Padam

स॒वनम् । मा॒ध्यन्दि॑नम् । ए॒व । स॒वनम् । ते॒न । आ॒प्नो॑ति । द्वा॒दश॑ ।
कृ॒त्वः । तृ॒तीयम् । द्वा॒दशाक्ष॑रेति द्वा॒दश – अक्ष॑रा । जग॑ती ।
जा॒गतम् । तृ॒तीयस॒वनमि॑ति तृ॒तीय – स॒वनम् । तृ॒तीयस॒वनमि॑ति
तृ॒तीय-स॒वनम् । ए॒व । ते॒न । आ॒प्नो॑ति । ए॒ताम् । ह॒ । वाव॑ । सः ।
य॒ज्ञस्य॑ । सञ्स्थि॑तिमि॒ति सं – स्थि॑तिम् । उ॒वाच॑ । अ॒स्कन्दा॑य ।
अ॒स्कन्त॑म् । हि॒ । तत् । यत् । य॒ज्ञस्य॑ । सञ्स्थि॑तस्येति
सं – स्थि॑तस्य । स्क॒न्दति॑ । अथो॒ इति॑ । ख॒लु । आ॒हुः । गा॒यत्री॑ ।
वाव॑ । प्रा॒तस्स॒वन इति॑ प्रा॒तः – स॒वने॑ । न । अ॒ति॒वाद॑
इत्य॑ति – वा॒दे । इति॑ । अ॒नति॒वादु॑क इत्य॒नति – वा॒दुः ।
ए॒नम् । भ्रातृ॑व्यः । भव॒ति । यः । ए॒वम् । वै॒द । तस्मा॑त् ।
अ॒ष्टाव॑ष्टा॒वित्य॑ष्टौ – अ॒ष्टौ । 21 (50)

6.4.5.3

कृ॒त्वोऽभि॒षु॒त्यं॑ ब्र॒ह्म॒वादि॒नो॑ वदन्ति॑ पवि॒त्रव॒न्तोऽन्ये॑ ग्र॒हा गृ॒ह्यन्ते॑
किं॑पवि॒त्र उपा॑ञ्शु॒रिति॑ वाक्पवि॒त्र इति॑ ब्रूयाद्-वाचस्प॑तये॒ पव॒स्व
वाजि॑न्नित्याह॒ वाचै॑वैनं॒ पव॑यति॒ वृष्णो॑ अ॒ञ्शुभ्या॑मित्याह॒ वृष्णो॑
ह्येता॑व॒ञ्शू यौ॑ सोम॑स्य॒ गभ॑स्तिपू॒त इत्याह॑ गभ॑स्तिना॒ ह्येनं॑ प॒वय॑ति
दे॒वो दे॒वानां॑ पवि॒त्रम॒सीत्याह॑ दे॒वो ह्येष॑- [ ] 22

6.4.5.3 - Padam

कृ॒त्वः । अ॒भि॒षु॒त्यमि॒त्यभि॑-सु॒त्यम् । ब्र॒ह्म॒वादि॒न इति॑ ब्र॒ह्म-वादि॑नः ।
वद॑न्ति । पवि॒त्रव॒न्त इति॑ पवि॒त्र - व॒न्तः । अ॒न्ये । ग्र॒हाः । गृ॒ह्यन्ते॑ ।
किम्प॑वि॒त्र इति॑ किम् - पवि॒त्रः । उपा॑ञ्शु॒रित्युप॑ - अ॒ञ्शुः ।
इति॑ । वाक्प॑वि॒त्र इति॑ वाक्-पवि॒त्रः । इति॑ । ब्रू॒यात् । वा॒चः । प॒तये॑ ।
पव॑स्व । वाजि॑न् । इति॑ । आ॒ह । वा॒चा । ए॒व । ए॒नम् । प॒वय॑ति ।
वृष्णः॑ । अ॒ञ्शुभ्या॑मित्य॒ञ्शु - भ्याम् । इति॑ । आ॒ह । वृष्णः॑ । हि ।
ए॒तौ । अ॒ञ्शू इति॑ । यौ । सोम॑स्य । गभ॑स्तिपू॒त इति॑
गभ॑स्ति - पू॒तः । इति॑ । आ॒ह । गभ॑स्तिना । हि । ए॒नम् । प॒वय॑ति ।

दे॒वः । दे॒वाना॑म् । प॒वि॒त्रम् । अ॒सि॒ । इति॑ । आ॒ह॒ । दे॒वः । हि॒ ।

ए॒षः । 22 (50)

6.4.5.4

सन् दे॒वानां॑ प॒वि॒त्रं यै॑षां भा॒गोऽसि॑ ते॒भ्यस्त्वे॒त्याह॑ येषां॑ ह्येष
भा॒गस्ते॒भ्य ए॒नं गृ॑ह्णाति स्वां कृ॒तोऽसी॒त्याह॑ प्रा॒णमे॒व स्व॑मकृत
मधु॑मती॒र्न इ॒षस्कृ॑धी॒त्याह॑ सर्व॑मे॒वास्मा॑ इ॒दं॑ स्व॒दय॑ति वि॒श्वेभ्यः॑
स्त्वे॒न्द्रि॒येभ्यो॑ दि॒व्येभ्यः॑ पा॒र्थि॒वेभ्य॑ इ॒त्याहो॑भ॒येष्वे॒व दे॒वमनु॑ष्येषु
प्रा॒णान् द॑धाति म॒नस्त्वा॒ – [ ] 23

6.4.5.4 - Padam

सन् । दे॒वाना॑म् । प॒वि॒त्रम् । यै॑षां । भा॒गः । अ॒सि॒ । ते॒भ्यः । त्वा ।
इति॑ । आ॒ह॒ । यै॑षां । हि॒ । ए॒षः । भा॒गः । ते॒भ्यः । ए॒नम् । गृ॑ह्णाति ।
स्वाङ्कृतः । अ॒सि॒ । इति॑ । आ॒ह॒ । प्रा॒णमि॑ति प्र – अ॒नम् । ए॒व ।
स्वम् । अ॒कृत॑ । मधु॑मती॒रिति॑ मधु – मतीः । नः । इ॒षः । कृ॑धि ।
इति॑ । आ॒ह॒ । सर्व॑म् । ए॒व । अ॒स्मै । इ॒दम् । स्व॒दय॑ति । वि॒श्वेभ्यः॑ ।
त्वा । इ॒न्द्रि॒येभ्यः॑ । दि॒व्येभ्यः॑ । पा॒र्थि॒वेभ्यः॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । उ॒भये॑षु ।

ए॒व । दे॒वम॒नु॒ष्ये॒ष्विति॑ दे॒व – म॒नु॒ष्ये॒षु । प्रा॒णानि॑ति॒ प्र – अ॒नान् ।

द॒धाति॑ । म॒नः । त्वा । 23 (50)

6.4.5.5

ऽष्टि॑व॒त्याह॑ म॒न ए॒वाश्नु॑त उ॒र्वन्त॑रि॒क्ष-म॒न्विही॑त्याहा-न्त॑रि॒क्षदे॒वत्यो॑
हि प्रा॒णः स्वा॒हा॑ त्वा सु॒भवः॑ सू॒र्याये॑त्याह प्रा॒णा वै स्व॑भव॒सो
दे॒वास्ते॒ष्वेव॑ प॒रोक्षं॑ जुहोति दे॒वेभ्य॑स्त्वा म॒रीचि॑पे॒भ्य इत्या॑हा
ऽऽ*दि॒त्यस्य॑ वै रश्म॑यो दे॒वा म॒रीचि॑पास्ते॒षां तद् भा॒गधे॑यं ता॒नेव ते॑न
प्री॒णाति॑ यदि का॒मये॑त व॒र्षु॒कः प॒र्जन्यः॑- [ ] 24

6.4.5.5 - Padam

अ॒ष्टु । इति॑ । आ॒ह । म॒नः । ए॒व । आ॒श्नु॑ते । उ॒रु । अ॒न्त॒रि॒क्षम् ।
अ॒न्विति॑ । इ॒हि । इति॑ । आ॒ह । अ॒न्त॒रि॒क्षदे॒वत्य॑ इत्य॒न्त॒रि॒क्ष-दे॒वत्यः॑ ।
हि । प्रा॒ण इति॑ प्र – अ॒नः । स्वा॒हा॑ । त्वा । सु॒भव इति॑ सु – भवः॑ ।
सू॒र्याय॑ । इति॑ । आ॒ह । प्रा॒णा इति॑ प्र – अ॒नाः । वै । स्व॑भव॒स इति॑
स्व – भव॑सः । दे॒वाः । तेषु॑ । ए॒व । प॒रोक्ष॑मिति॒ परः॑ – अ॒क्षम् ।
जुहो॑ति । दे॒वेभ्यः॑ । त्वा । म॒रीचि॑पे॒भ्य इति॑ म॒रीचि॑ – पे॒भ्यः । इति॑ ।

आ॒ह । आ॒दि॒त्यस्य॑ । वै । र॒श्मयः॑ । दे॒वाः । म॒रीचि॑पा इति॑
म॒रीचि॑-पाः । तेषा॑म् । तत् । भा॒गधे॑यमि॒ति भा॒ग-धे॑यम् । तान् । ए॒व ।
तेन॑ । प्री॒णाति॑ । यदि॑ । का॒मये॑त । व॒र्षु॒कः । प॒र्जन्यः॑ । 24 (50)

6.4.5.6

स्या॑दि॒ति नी॒चा ह॒स्तेन॑ नि मृ॒ज्याद्-वृ॒ष्टिमे॑व नि य॒च्छति॑ यदि॑
का॒मये॑ताव॒र्षु॒कः स्या॑दि॒त्युत्ता॑नेन॒ नि मृ॒ज्याद्-वृ॒ष्टिमे॑वोद्-य॒च्छति॑
यद्य॑भि॒चरे॑दमुं ज॒ह्यथ॑ त्वा हो॒ष्यामी॑ति ब्रू॒यादाहु॑तिमे॒वैनं॑ प्रे॒प्सन्
ह॒न्ति यदि॑ दू॒रे स्या॑दा तमि॒तोस्ति॑ष्ठेत् प्रा॒णमे॒वास्या॑नु॒गत्य॑ ह॒न्ति
यद्य॑भि॒चरे॑दमुष्य- [ ] 25

6.4.5.6 - Padam

स्यात् । इति॑ । नी॒चा । ह॒स्तेन॑ । नी॒ति । मृ॒ज्यात् । वृ॒ष्टिम् । ए॒व ।
नी॒ति । य॒च्छति॑ । यदि॑ । का॒मये॑त । अ॒वर्षु॑कः । स्यात् । इति॑ ।
उ॒त्ता॒नेने॑त्युत् - ता॒नेन॑ । नी॒ति । मृ॒ज्यात् । वृ॒ष्टिम् । ए॒व । उ॒दि॒ति ।
य॒च्छति॑ । यदि॑ । अ॒भि॒चरे॑दि॒त्यभि॑ - च॒रेत् । अ॒मुम् । ज॒हि । अथ॑ ।
त्वा । हो॒ष्यामि॑ । इति॑ । ब्रू॒यात् । आहु॑तिमि॒त्या - हु॒तिम् । ए॒व ।

ए॒नम् । प्रे॒प्सन्नि॑ति प्र-ई॒प्सन् । ह॒न्ति । य॒दि । दू॒रे । स्या॒त् । ए॒ति ।
त॒मि॒तोः । ति॒ष्ठेत् । प्रा॒णमि॑ति प्र - अ॒नम् । ए॒व । अ॒स्य ।
अ॒नु॒ग॒त्ये॒त्यनु॑ - ग॒त्य । ह॒न्ति । य॒दि । अ॒भि॒च॒रे॒दित्य॑भि - च॒रेत् ।
अ॒मु॒ष्य । 25 (50)

6.4.5.7

त्वा प्रा॒णे सा॑द॒यामी॑ति सा॒दये॑द॒सन्नो॑ वै प्रा॒णः प्रा॒णमे॒वास्य॑ सा॒दय॑ति
ष॒ड्भि॒र॒शु॒भिः प॑व॒यति॒ ष॒ड् वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ प॒वय॑ति
त्रिः प॑व॒यति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒भिरे॒वैनं॑ लो॒कैः प॑व॒यति॒ ब्र॒ह्म॒वादि॑नो
व॒दन्ति॒ कस्मा॑त् स॒त्यात् त्रयः॑ प॒शूना॑ ह॒स्तादा॑ना इति॒ यत् त्रि॑रु॒पा
शु॒ ह॒स्तेन॑ वि॒गृ॒ह्णाति॒ तस्मा॑त् त्रयः॑ प॒शूना॑ ह॒स्तादा॑नाः
पु॒रु॒षो ( ) ह॒स्ती म॑र्क॒टः । 26

6.4.5.7 - Padam

त्वा । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒ने । सा॒द॒यामी॑ । इति॑ । सा॒दये॑त् । अ॒सन्नः॑ ।
वै । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । प्रा॒णमि॑ति प्र - अ॒नम् । ए॒व । अ॒स्य ।
सा॒द॒य॒ति । ष॒ड्भि॒रिति॑ ष॒ट् - भिः । अ॒शु॒भिरि॒त्यशु॑ - भिः ।

पवयति । षट् । वै । ऋतवः । ऋतुभिरित्यृतु – भिः । एव । एनम् ।
 पवयति । त्रिः । पवयति । त्रयः । इमे । लोकाः । एभिः । एव ।
 एनम् । लोकैः । पवयति । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति ।
 कस्मात् । सत्यात् । त्रयः । पशूनाम् । हस्तादाना इति
 हस्त-आदानाः । इति । यत् । त्रिः । उपाञ्शुमित्युप – अञ्शुम् ।
 हस्तेन । विगृह्णातीति वि – गृह्णाति । तस्मात् । त्रयः । पशूनाम् ।
 हस्तादाना इति हस्त – आदानाः । पुरुषः ( ) । हस्ती ।
 मर्कटः । 26 (52) (माध्यन्दिन – मष्टावष्टा – वैष – मनस्त्वा –
 पर्जन्यो – ऽमुष्य – पुरुषो – द्वे च) (A5)

6.4.6.1

देवा वै यद् यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा उपाञ्शौ यज्ञञ्
 सञ्स्थाप्यमपश्यन् तमुपाञ्शौ समस्थापयन् तेऽसुरा वज्रमुद्यत्य
 देवानभ्यायन्त ते देवा बिभ्यत इन्द्रमुपाधावन् तानिन्द्रोऽन्तर्यामिणान्तरधत्त

तद॑न्तर्या॒मस्या॑न्तर्या॒मत्वं॑ यद॑न्तर्या॒मो गृ॒ह्यते॑ भ्रातृ॑व्याने॒व तद्
यज॑मानोऽन्त॑र्धत्ते॒ ऽन्तस्ते॑ – [ ] 27

6.4.6.1 - Padam

दे॒वाः । वै । यत् । यज्ञे॑ । अकु॑र्वत । तत् । असु॑राः । अकु॑र्वत । ते ।
दे॒वाः । उपा॑ञ्शावित्युप – अ॑ञ्शौ । यज्ञ॑म् । स॒स्थाप्य॑मिति
सं – स्थाप्य॑म् । अप॑श्यन् । तम् । उपा॑ञ्शावित्युप – अ॑ञ्शौ ।
समि॑ति । अ॒स्थापय॑न् । ते । असु॑राः । वज्र॑म् । उ॒द्यत्ये॑त्युत् – यत्य॑ ।
दे॒वान् । अभी॑ति । आय॑न्त । ते । दे॒वाः । बिभ्य॑तः । इन्द्र॑म् । उपे॑ति ।
अ॒धाव॑न् । तान् । इन्द्रः॑ । अन्तर्या॒मिणे॑त्यन्तः – या॒मेन॑ । अन्तः ।
अ॒धत्त॑ । तत् । अन्तर्या॒मस्ये॑त्यन्तः – या॒मस्य॑ ।
अन्तर्या॒मत्वमि॑त्यन्तर्या॒म – त्वम् । यत् । अन्तर्या॒म इत्य॑न्तः – या॒मः ।
गृ॒ह्यते॑ । भ्रातृ॑व्यान् । ए॒व । तत् । यज॑मानः । अन्तः । ध॒त्ते । अन्तः ।
ते । 27 (50)

6.4.6.2

द॒धामि॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी अ॒न्तरु॑-व॒न्तरि॑क्ष-मि॒त्याहै॑भिरे॒व लो॒कैर्य॑ज॒मानो॑
भ्रातृ॑व्या॒नन्त॑र्ध॒त्ते ते॒ दे॒वा अ॒मन्य॑न्तेन्द्रो॒ वा इ॒दम॑भू॒द्यद् वय॑ꣳ स्म इति॑
तेऽब्रु॑वन् म॒घव॑न्ननु॒ न आ॒ भजे॑ति स॒जोषा॑ दे॒वैर॑वरैः॒ परै॑श्चेत्यब्रवी॒द्ये
चै॒व दे॒वाः परे॑ ये चा॒वरे॑ तानु॒भया॑- [ ] 28

6.4.6.2 - Padam

द॒धामि॑ । द्या॒वा पृ॑थि॒वी इति॑ द्या॒वा - पृ॑थि॒वी । अ॒न्तः । उ॒रु ।
अ॒न्तरि॑क्षम् । इति॑ । आ॒ह । ए॒भिः । ए॒व । लो॒कैः । य॒ज॒मा॒नः ।
भ्रातृ॑व्यान् । अ॒न्तः । ध॒त्ते । ते॒ । दे॒वाः । अ॒मन्य॑न्त । इन्द्रः॑ । वै ।
इ॒दम् । अ॒भूत् । यत् । व॒यम् । स्मः । इति॑ । ते॒ । अ॒ब्रु॑वन् ।
म॒घव॑न्निति॑ म॒घ - व॑न् । अ॒न्वि॒ति । नः । ए॒ति । भ॒ज । इति॑ ।
स॒जोषा॑ इति॑ स - जोषाः॑ । दे॒वैः । अ॒वरैः । परैः॑ । च । इति॑ ।
अ॒ब्रवी॑त् । ये॒ । च । ए॒व । दे॒वाः । परे॑ । ये॒ । च । अ॒वरे॑ । तान् ।
उ॒भया॑न् । 28 (50)

6.4.6.3

नन्वाभजत् सजोषा देवैरवरैः परैश्चेत्याह ये चैव देवाः परे ये
चावरे तानुभया-नन्वाभज-त्यन्तर्यामि मघवन् मादयस्वेत्याह यज्ञादेव
यजमानं नान्तरेत्युपयाम-गृहीतो ऽसीत्याहापानस्य धृत्यै
यदुभावपवित्रौ गृह्येयातां प्राणमपानोऽनु नृच्छेत् प्रमायुकः
स्यात् पवित्रवानन्तर्यामि गृह्यते- [ ] 29

6.4.6.3 - Padam

अन्वाभजदित्यनु - आभजत् । सजोषा इति स - जोषाः । देवैः ।
अवरैः । परैः । च । इति । आह । ये । च । एव । देवाः ।
परे । ये । च । अवरैः । तान् । उभयान् । अन्वाभजतीत्यनु-
आभजति । अन्तर्याम इत्यन्तः - यामे । मघवन्निति मघ - वन् ।
मादयस्व । इति । आह । यज्ञात् । एव । यजमानम् । न । अन्तः ।
एति । उपयामगृहीत इत्युपयाम - गृहीतः । असि । इति । आह ।
अपानस्येत्यप - अनस्य । धृत्यै । यत् । उभौ । अपवित्रौ ।
गृह्येयाताम् । प्राणमिति प्र-अनम् । अपान इत्यप - अनः । अनु ।

नीति॑ । ऋ॒च्छेत् । प्र॒मायु॑क॒ इति॑ प्र-मायु॑कः । स्यात् । प॒वित्र॑वा॒निति॑
प॒वित्र॑ – वा॒न् । अ॒न्तर्या॑म॒ इत्य॑न्तः – या॒मः । गृ॒ह्यते॑ । 29 (50)

6.4.6.4

प्रा॒णापा॑नयो-वि॒धृत्यै॑ प्रा॒णापा॑नौ वा ए॒तौ यदु॑पा॒ञ्च॒न्तर्या॑मौ व्या॒न
उपा॑ञ्शु स॒वनो॑ यं का॒मये॑त प्र॒मायु॑कः स्या॒दित्य॑स॒ञ् स्पृष्टौ॑ तस्य॑
सा॒दये॑द्-व्या॒नेनै॑वास्य प्रा॒णापा॑नौ वि च्छि॑न॒न्ति ता॒जक् प्र मी॑यते॒ यं
का॒मये॑त॒ सर्व॑मायुरि॒यादि॒ति स॒ञ् स्पृष्टौ॑ तस्य॑ सा॒दये॑द्-व्या॒नेनै॑वास्य
प्रा॒णापा॑नौ सं त॒नोति॑ सर्व॑मायुरेति । 30

6.4.6.4 - Padam

प्रा॒णापा॑नयोरिति॑ प्रा॒ण – अ॒पा॒नयोः॑ । वि॒धृत्या॑ इति॑ वि – धृ॒त्यै ।
प्रा॒णापा॑नाविति॑ प्रा॒ण – अ॒पा॒नौ । वै । ए॒तौ । यत् ।
उपा॑ञ्च॒न्तर्या॑मा॒वित्यु॑पा॒ञ्शु – अ॒न्तर्या॑मौ । व्या॒न इति॑ वि – अ॒नः ।
उपा॑ञ्शुस॒वन इत्यु॑पा॒ञ्शु – स॒वनः । यम् । का॒मये॑त । प्र॒मायु॑क
इति॑ प्र – मायु॑कः । स्यात् । इति॑ । अ॒स॒ञ्स्पृष्टा॑वित्य॒सं – स्पृष्टौ॑ ।
तस्य॑ । सा॒दये॑त् । व्या॒नेने॑ति॒ वि – अ॒नेन॑ । ए॒व । अ॒स्य ।

प्रा॒णापा॒नावि॑ति प्रा॒ण – अपा॒नौ । वी॑ति । छि॒नत्ति॑ । ता॒जक् । प्रे॑ति ।
मी॒यते॑ । यम् । का॒मये॑त । सर्व॑म् । आ॒युः । इ॒यात् । इति॑ ।
स॒स्पृष्टा॑वि॒ति सं-स्पृष्टौ॑ । तस्य॑ । सा॒दये॑त् । व्या॒नेने॑ति वि-अ॒नेन॑ ।
ए॒व । अ॒स्य । प्रा॒णापा॒नावि॑ति प्रा॒ण – अपा॒नौ । समि॑ति । त॒नोति॑ ।
सर्व॑म् । आ॒युः । ए॒ति । 30 (44)

(त – उ॒भया॑न् – गृ॒ह्यते॑ – चतु॑श्चत्वारि॒ंशच्च॑) (A6)

6.4.7.1

वा॒ग्वा ए॒षा यदै॑न्द्रवा॒यवो॑ यदै॑न्द्रवा॒यवा॒ग्रा ग्र॒हा गृ॒ह्यन्ते॑ वा॒चमे॑वानु प्र
य॑न्ति वा॒युं दे॒वा अब्रु॑वन्थ् सोम॑ꣳ राजा॑नꣳ ह॒नामे॑ति सोऽब्र॑वीद् वरं
ँवृ॒णौ म॒दग्रा॑ ए॒व वो॒ ग्र॒हा गृ॒ह्यान्ता॑ इति॑ तस्मा॑दैन्द्रवा॒यवा॒ग्रा ग्र॒हा
गृ॒ह्यन्ते॑ तम॒घ्नन्थ् सोऽपू॑यत् तं दे॒वा नो॑पा॒धृष्णु॑वन् ते वा॒युम॑ब्रुवन्नि॒मं
नः॑ स्व॒दये॑- [ ] 31

6.4.7.1 - Padam

वाक् । वै । ए॒षा । यत् । ऐ॒न्द्रवा॒यव॑ इत्यै॒न्द्र – वा॒यवः॑ । यत् ।
ऐ॒न्द्रवा॒यवा॒ग्रा इत्यै॒न्द्रवा॒यव॑ – अ॒ग्राः । ग्र॒हाः । गृ॒ह्यन्ते॑ । वा॒चम् ।

ए॒व । अ॒नु । प्रे॒ति । य॒न्ति । वा॒युम् । दे॒वाः । अ॒ब्रु॒वन् । सोम॑म् ।
राजा॑नम् । ह॒नाम् । इति॑ । सः । अ॒ब्रवी॑त् । वर॑म् । वृ॒णै । म॒द॒ग्रा
इति॑ मत् – अ॒ग्राः । ए॒व । वः । ग्र॒हाः । गृ॒ह्यान्तै । इति॑ । तस्मा॑त् ।
ऐ॒न्द्र॒वा॒य॒वा॒ग्रा इत्यै॑न्द्र॒वा॒य॒व – अ॒ग्राः । ग्र॒हाः । गृ॒ह्यान्ते । तम् ।
अ॒घ्नन् । सः । अ॒पू॒यत् । तम् । दे॒वाः । न । उपे॑ति । अ॒धृ॒ष्णु॒वन् ।
ते । वा॒युम् । अ॒ब्रु॒वन् । इ॒मम् । नः । स्व॒द॒य । 31 (50)

6.4.7.2

–ति सो॑ऽब्रवीद् वरं॑ वृ॒णै म॒द्दे॒व॒त्या॒न्ये॒व वः पा॒त्रा॒ण्यु॒च्यान्ता इति॑
तस्मा॑न्ना॒नादे॒व॒त्या॒नि स॒न्ति वा॒य॒व्या॒न्यु॒च्यन्ते तमे॑भ्यो वा॒यु॒रे॒वा॒स्व॒द॒यत्
तस्मा॑द्यत् पू॒यति॑ तत् प्र॒वा॒ते वि ष॑जन्ति वा॒युर्हि॑ तस्य॑ प॒व॒यिता॑
स्व॒द॒यिता॑ तस्य॑ वि॒ग्र॒ह॒णं ना॒वि॒न्दन्थ् सा॒दि॒तिर॒ब्रवी॑द् वरं॑ वृ॒णा अथ॑
मया॑ वि गृ॒ह्णी॒ध्वं म॒द्दे॒व॒त्या ए॒व वः सोमाः॑ – [ ] 32

6.4.7.2 - Padam

इति॑ । सः । अ॒ब्रवी॑त् । वर॑म् । वृ॒णै । म॒द्दे॒व॒त्या॒नीति॑ मत्–दे॒व॒त्या॒नि ।
ए॒व । वः । पा॒त्रा॒णि । उ॒च्यान्तै । इति॑ । तस्मा॑त् ।

नानादे॒वत्या॑नीति॑ नाना – दे॒वत्या॑नि । सन्ति॑ । वा॒यव्या॑नि । उ॒च्यन्ते॑ ।
तम् । ए॒भ्यः । वा॒युः । ए॒व । अ॒स्वद॑यत् । तस्मा॑त् । यत् । पू॒यति॑ ।
तत् । प्र॒वा॒त इति॑ प्र – वा॒ते । वी॒ति । स॒जन्ति॑ । वा॒युः । हि । तस्य॑ ।
प॒वयि॑ता । स्व॒दयि॑ता । तस्य॑ । वि॒ग्रह॑णमि॒ति वि – ग्र॑हणम् । न ।
अ॒विन्द॑न् । सा । अ॒दि॒तिः । अ॒ब्रवी॑त् । वर॑म् । वृ॒णै । अथ॑ ।
मया॑ । वी॒ति । गृ॒ह्णी॑ध्वम् । म॒द्दे॒वत्या॑ इति॑ मत् – दे॒वत्याः॑ । ए॒व ।
वः । सो॒माः । 32 (50)

6.4.7.3

स॒न्ना अ॒स-न्नि॑त्यु॒पया॑म॒गृही॑तोऽसी-त्या॒हा-दि॑तिदे॒वत्या॑स्तेन
या॒नि हि दा॑रु॒मया॑णि पा॒त्राण्य॑स्यै ता॒नि यो॒नेः सं॑भू॒तानि॑ या॒नि मृ॒न्मया॑नि
सा॒क्षात् ता॒न्यस्यै॑ तस्मा॑दे॒वमा॑ह वा॒ग्वै प॒राच्य॑-व्या॒कृता॑ऽव॒दत् ते दे॒वा
इ॒न्द्रम॑ब्रुवन्नि॒मां नो॑ वा॒चं व्या॑कुर्वि॒ति सोऽब्र॑वीद् वरं॑ वृ॒णै म॒ह्यं चै॒वैष
वा॒यवे॑ च स॒ह ( ) गृ॒ह्या॒ता इति॑ तस्मा॑दै॒न्द्रवा॑यवः स॒ह गृ॒ह्यते॑ ता॒मिन्द्रो॑
म॒ध्यतो॑ऽव॒क्रम्य॑ व्या॒करो॑त् तस्मा॑दि॒यं व्या॑कृ॒ता वा॑गु॒द्यते॑ तस्मा॑त्

स॒कृदिन्द्रा॑य म॒ध्यतो॑ गृ॒ह्यते॑ द्वि॒र्वाय॑वे द्वौ हि स व॒राव॑वृणीत । 33

6.4.7.3 - Padam

स॒न्नाः । अ॒सन् । इति॑ । उ॒पया॑मगृ॒हीत॑ इत्यु॒पया॑म-गृ॒हीतः । अ॒सि ।
इति॑ । आ॒ह । अ॒दि॒ति॒दे॒व॒त्या इत्य॑दि॒ति - दे॒व॒त्याः । ते॒न । या॒नि ।
हि । दा॒रु॒म॒या॒णीति॑ दा॒रु-म॒या॒नि । पा॒त्रा॒णि । अ॒स्यै । ता॒नि । यो॒नैः ।
सं॒भू॒ता॒नीति॑ सं - भू॒ता॒नि । या॒नि । मृ॒न्म॒या॒नीति॑ मृत् - म॒या॒नि ।
सा॒क्षा॒दि॒ति स - अ॒क्षात् । ता॒नि । अ॒स्यै । तस्मा॑त् । ए॒वम् । आ॒ह ।
वाक् । वै । पा॒रा॒ची । अ॒व्या॒कृ॒तेत्य॑वि - आ॒कृ॒ता । अ॒वद॑त् । ते ।
दे॒वाः । इन्द्र॑म् । अ॒ब्रु॒वन् । इ॒माम् । नः । वा॒चम् । व्या॒कुर्वि॑ति
वि - आ॒कुरु॑ । इति॑ । सः । अ॒ब्रवी॑त् । व॒रम् । वृ॒णै । म॒ह्यम् । च ।
ए॒व । ए॒षः । वा॒यवे॑ । च । स॒ह ( ) । गृ॒ह्या॒तै । इति॑ । तस्मा॑त् ।
ऐ॒न्द्र॒वा॒यव॑ इत्यै॒न्द्र - वा॒यवः । स॒ह । गृ॒ह्यते॑ । ता॒म् । इन्द्रः॑ ।
म॒ध्यतः॑ । अ॒व॒क्र॒म्येत्य॑व - क्र॒म्य । व्या॒करो॑दि॒ति वि - आ॒करो॑त् ।
तस्मा॑त् । इ॒यम् । व्या॒कृ॒तेति॑ वि-आ॒कृ॒ता । वाक् । उ॒द्यते॑ । तस्मा॑त् ।

स॒कृत् । इन्द्रा॑य । म॒ध्यतः॑ । गृ॒ह्यते॑ । द्विः । वा॒यवे॑ । द्वौ । हि । सः ।
वरौ॑ । अ॒वृणी॑त । 33 (78)

(स्व॒दय॑ – सो॒माः – स॒हा – षा॒वि॒शति॑श्च) (A7)

6.4.8.1

मि॒त्रं दे॒वा अ॒ब्रुव॑न्त् सोम॑ꣳ रा॒जा॒नꣳ ह॒नामे॑ति सोऽब्र॑वीन्नाहꣳ
सर्व॑स्य वा अ॒हं मि॒त्रम॑स्मीति तम॑ब्रुवन् ह॒नामै॑वेति सोऽब्र॑वीद् वरं
वृ॒णै प॒यसै॑व मे सोम॑ꣳ श्री॒णन्ति॑ तस्मा॑न्-मै॒त्राव॑रुणं प॒यसा
श्री॑णन्ति तस्मा॑त् प॒शवो॑ऽपा॒क्राम॑न् मि॒त्रः सन् कू॒रम॑क॒रिति॑ कू॒रमि॑व

खलु॑ वा ए॒षः – [ ] 34

6.4.8.1 - Padam

मि॒त्रम् । दे॒वाः । अ॒ब्रुव॑न् । सोम॑म् । रा॒जा॒नम् । ह॒नाम॑ । इति॑ । सः ।
अ॒ब्रवी॑त् । न । अ॒हम् । सर्व॑स्य । वै । अ॒हम् । मि॒त्रम् । अ॒स्मि ।
इति॑ । तम् । अ॒ब्रुव॑न् । ह॒नाम॑ । ए॒व । इति॑ । सः । अ॒ब्रवी॑त् ।
वर॑म् । वृ॒णै । प॒यसा॑ । ए॒व । मे । सोम॑म् । श्री॒णन् । इति॑ ।
तस्मा॑त् । मै॒त्राव॑रुणमि॒ति मै॒त्रा – व॑रुणम् । प॒यसा॑ । श्री॑णन्ति ।

तस्मा॑त् । प॒शवः॑ । अ॒पेति॑ । अ॒क्रामन् । मि॒त्रः । सन् । क्रू॒रम् ।
अ॒कः । इति॑ । क्रू॒रम् । इ॒व । खलु॑ । वै । ए॒षः । 34 (50)

6.4.8.2

क॒रोति॑ यः सो॒मेन॑ यज॒ते तस्मा॑त् प॒शवो॑ऽप॒ क्राम॑न्ति यन्मै॒त्रावरु॑णं
पय॑सा श्री॒णाति॑ प॒शुभिरे॑व तन्मि॒त्रं॑ स॒मर्ध॑यति प॒शुभिर्य॑ज॒मानं॑
पु॒रा खलु॑ वावै॒वं मि॒त्रो॑ऽवे॒दप॒ मत् क्रू॒रं च॒क्रुषः॑ प॒शवः॑ क्रमि॒ष्यन्तीति॑
तस्मा॑दे॒वमवृ॑णीत वरु॑णं दे॒वा अब्रु॑वन् त्वया॑ऽऽश॒भुवा सोमं॑
रा॒जानं॑ ह॒नामे॑ति सो॒ऽब्रवी॑द् वरं॑ वृ॒णै मह्यं॑ चै- [ ] 35

6.4.8.2 - Padam

क॒रोति॑ । यः । सो॒मेन॑ । यज॒ते । तस्मा॑त् । प॒शवः॑ । अ॒पेति॑ ।
क्राम॑न्ति । यत् । मै॒त्रावरु॑णमि॒ति मै॒त्रा-वरु॑णम् । पय॑सा । श्री॒णाति॑ ।
प॒शुभिरि॑ति प॒शु - भिः । ए॒व । तत् । मि॒त्रम् । स॒मर्ध॑यतीति॑
सं - अ॒र्धय॑ति । प॒शुभिरि॑ति प॒शु - भिः । यज॑मानम् । पु॒रा ।
खलु॑ । वाव । ए॒वम् । मि॒त्रः । अ॒वेत् । अ॒पेति॑ । मत् । क्रू॒रम् ।
च॒क्रुषः॑ । प॒शवः॑ । क्रमि॒ष्यन्ति॑ । इति॑ । तस्मा॑त् । ए॒वम् । अ॒वृणी॑त ।

वरुणम् । दे॒वाः । अ॒ब्रु॒वन् । त्वया॑ । अ॒ञ्श॒भुवे॒त्यञ्श॑ – भु॒वा ।
 सोम॑म् । राजा॑नम् । ह॒नाम् । इति॑ । सः । अ॒ब्रवी॑त् । वर॑म् । वृ॒णै ।
 म॒ह्यम् । च । 35 (50)

6.4.8.3

वैष॑ मि॒त्राय॑ च सह॑ गृ॒ह्याता॑ इति॑ तस्मा॑न्मै॒त्रावरु॑णः सह॑ गृ॒ह्यते॑
 तस्मा॑द् राजा॑ राजा॑नमञ्श॒भुवा॑ घ्नन्ति॑ वैश्ये॑न वैश्यञ् शू॒द्रेण॑
 शू॒द्रं न वा॑ इ॒दं दि॒वा न नक्त॑मासीदव्यावृ॒त्तं ते दे॒वा
 मि॒त्रावरु॑णावब्रुवन्नि॒दं नो॑ वि॒वास॑यतमि॒ति ताव॑ब्रू॒तां वरं॑ वृ॒णाव॑हा॒ एकं॑
 ए॒वाऽऽव॑त् पूर्॒वो ग्र॑हो गृ॒ह्याता॑ इति॑ तस्मा॑दैन्द्र॒वाय॑वः ( )
 पूर्॒वो मै॒त्रावरु॑णाद्-गृ॒ह्यते॑ प्रा॒णापा॑नौ ह्ये॒तौ यदु॑पा॒ञ्-श्च॑न्तर्या॒मौ
 मि॒त्रोऽह॑र॒जन॑यद्-वरु॑णो रा॒त्रिं ततो॑ वा इ॒दं व्यौ॑च्छ॒द्यन्-मै॒त्रावरु॑णो
 गृ॒ह्यते॑ व्यु॒ष्ट्यै । 36

6.4.8.3 - Padam

ए॒व । ए॒षः । मि॒त्राय॑ । च । सह॑ । गृ॒ह्या॒तै । इति॑ । तस्मा॑त् ।
 मै॒त्रावरु॑ण इति॑ मै॒त्रा – वरु॑णः । सह॑ । गृ॒ह्यते॑ । तस्मा॑त् । राजा॑ ।

रा॒जा॒न॒म् । अ॒॒श॒भु॒वे॒त्य॒श॒ – भु॒वा॒ । घ्न॒न्ति॒ । वै॒श्ये॒न॒ । वै॒श्य॒म् ।
 शू॒द्रेण॑ । शू॒द्र॒म् । न॒ । वै॒ । इ॒द॒म् । दि॒वा॒ । न॒ । न॒क्त॒म् । आ॒सी॒त् ।
 अ॒व्या॒वृ॒त्त॒मि॒त्य॒वि॒ – आ॒वृ॒त्त॒म् । ते॒ । दे॒वाः॒ । मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒वि॒ति॒
 मि॒त्रा – व॒रु॒णौ॑ । अ॒ब्रु॒वन् । इ॒द॒म् । नः॒ । वी॒ति॒ । वा॒स॒य॒त॒म् । इ॒ति॒ ।
 तौ॒ । अ॒ब्रू॒ता॒म् । व॒र॒म् । वृ॒णा॒व॒है॒ । ए॒कः॒ । ए॒व । आ॒व॒त् । पू॒र्वः॒ ।
 ग्र॒हः॒ । गृ॒ह्या॒तै॒ । इ॒ति॒ । तस्मा॑त् । ऐ॒न्द्र॒वा॒य॒व॒ इ॒त्यै॒न्द्र॒ – वा॒य॒वः॒ ( ) ।
 पू॒र्वः॒ । मै॒त्रा॒व॒रु॒णा॒दि॒ति॒ मै॒त्रा – व॒रु॒णा॒त् । गृ॒ह्य॒ते॒ । प्रा॒णा॒पा॒ना॒वि॒ति॒
 प्रा॒ण – अ॒पा॒नौ॑ । हि॒ । ए॒तौ॒ । य॒त् । उ॒पा॒॒श्व॒न्त॒र्या॒मा॒वि॒त्यु॒पा॒॒शु॒–
 अ॒न्त॒र्या॒मौ॑ । मि॒त्रः॒ । अ॒हः॒ । अ॒ज॒न॒य॒त् । व॒रु॒णः॒ । रा॒त्रि॒म् । त॒तः॒ ।
 वै॒ । इ॒द॒म् । वी॒ति॒ । औ॒च्छ॒त् । य॒त् । मै॒त्रा॒व॒रु॒ण॒ इ॒ति॒ मै॒त्रा–व॒रु॒णः॒ ।
 गृ॒ह्य॒ते॒ । व्यु॒ष्ट्या॒ इ॒ति॒ वि॒ – उ॒ष्ट्यै॒ । 36 (72)

(ए॒ष – चै॒ – न्द्र॒वा॒य॒वो॑ – द्वा॒वि॒श॒ति॒श्च॒) (A8)

6.4.9.1

य॒ज्ञ॒स्य॒ शि॒रो॑ऽच्छि॒द्य॒त॒ ते॒ दे॒वा॒ अ॒श्वि॒ना॒व॒ब्रु॒वन्॒ भि॒ष॒जौ॒ वै स्थ॑ इ॒दं

य॒ज्ञस्य॑ शि॒रः॑ प्र॒ति ध॒त्तमि॑ति ताव॑ब्रूतां वरं॑ वृ॒णाव॑है ग्र॒ह ए॒व
ना॒वत्रा॑पि गृ॒ह्यता॑मिति ताभ्या॑-मे॒तमा॑श्विन-म॒गृह्ण॑न् ततो॑ वै तौ
य॒ज्ञस्य॑ शि॒रः॑ प्र॒त्यध॑त्तां य॒दाश्वि॑नो गृ॒ह्यते॑ य॒ज्ञस्य॑
निष्कृ॑त्यै तौ दे॒वा अ॑ब्रुवन्नपू॒तौ वा इ॒मौ म॑नुष्यच॒रौ- [ ] 37

6.4.9.1 - Padam

य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । अ॒च्छि॒द्यत॑ । ते । दे॒वाः । अ॒श्वि॒नौ । अ॒ब्रु॒वन् ।
भि॒षजौ॑ । वै । स्थः॑ । इ॒दम् । य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । प्र॒तीति॑ । ध॒त्तम् ।
इति॑ । तौ । अ॒ब्रू॒ताम् । वर॑म् । वृ॒णाव॑है । ग्र॒हः । ए॒व । नौ । अत्र॑ ।
अपी॑ति । गृ॒ह्यता॑म् । इति॑ । ताभ्या॑म् । ए॒तम् । आ॒श्विन॑म् । अ॒गृह्ण॑न् ।
ततः॑ । वै । तौ । य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । प्र॒तीति॑ । अ॒धत्ता॑म् । यत् ।
आ॒श्विनः॑ । गृ॒ह्यते॑ । य॒ज्ञस्य॑ । निष्कृ॑त्या इति॑ निः - कृ॒त्यै । तौ ।
दे॒वाः । अ॒ब्रु॒वन् । अपू॑तौ । वै । इ॒मौ ।
म॑नुष्यच॒रावि॑ति म॑नुष्य - च॒रौ । 37 (50)

6.4.9.2

भिष॒जा॒वि॒ति॒ तस्मा॑द् ब्रा॒ह्म॒णे॒न॒ भेष॑जं न का॒र्य॑म॒पू॒तो॒ ह्ये॑(१)षोऽमे॒ध्यो
यो भिष॑क्तौ ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒ने॒न॒ प॒व॒यि॒त्वा॒ ताभ्या॑-मे॒त॒मा॒श्वि॒न-म॒गृ॒ह्णन्
तस्मा॑द् ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒ने॒ स्तु॒त आ॒श्वि॒नो गृ॒ह्य॒ते तस्मा॑दे॒वं वि॒दुषा॑
ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒न॒ उप॑स॒द्यः प॒वि॒त्रं वै ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒न आ॒त्मा॒नमे॒व प॒व॒य॒ते
तयो॑ऽस्त्रे॒धा भैष॑ज्यं वि॒ न्य॒दधु॑र॒ग्नौ तृ॒तीय॑म॒प्सु तृ॒तीयं॑ ब्रा॒ह्म॒णे तृ॒तीयं॑
तस्मा॑दु॒दपा॒त्र- [ ] 38

6.4.9.2 - Padam

भिष॒जौ । इति॑ । तस्मा॑त् । ब्रा॒ह्म॒णे॒न॒ । भेष॑जम् । न । का॒र्य॑म् ।
अ॒पू॒तः । हि । एषः॑ । अ॒मे॒ध्यः । यः । भिष॑क् । तौ ।
ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒ने॒नेति॑ ब॒हिः - प॒व॒मा॒ने॒न॒ । प॒व॒यि॒त्वा । ताभ्या॑म् । ए॒तम् ।
आ॒श्वि॒नम् । अ॒गृ॒ह्णन् । तस्मा॑त् । ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒न इति॑ ब॒हिः-प॒व॒मा॒ने ।
स्तु॒ते । आ॒श्वि॒नः । गृ॒ह्य॒ते । तस्मा॑त् । ए॒वम् । वि॒दुषा॑ ।
ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒न इति॑ ब॒हिः - प॒व॒मा॒नः । उप॑स॒द्य इत्यु॑प - स॒द्यः ।
प॒वि॒त्रम् । वै । ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒न इति॑ ब॒हिः - प॒व॒मा॒नः । आ॒त्मा॒नम् ।

ए॒व । प॒व॒य॒ते । त॒योः॑ । त्रे॒धा । भै॒ष॒ज्य॒म् । वि॒ । नी॒ति॒ । अ॒द॒धुः॑ ।
अ॒ग्नौ॑ । तृ॒ती॒य॒म् । अ॒प्सि॒स्व॒त्य॒प्-सु॑ । तृ॒ती॒य॒म् । ब्रा॒ह्म॒णे॑ । तृ॒ती॒य॒म् ।
तस्मा॑त् । उ॒द॒पा॒त्र॒मि॒त्यु॒द – पा॒त्र॒म् । 38 (50)

6.4.9.3

–मु॒प॒नि॒धाय॑ ब्रा॒ह्म॒णं॑ दक्षि॒णतो॑ नि॒षाद्य॑ भै॒ष॒जं॑ कुर्या॒द् याव॑दे॒व
भै॒ष॒जं॑ ते॒न॑ करो॒ति॒ स॒म॒र्धु॑क॒मस्य॑ कृ॒तं॑ भ॒वति॑ ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒नो॑ वद॒न्ति॒
कस्मा॑त् स॒त्यादे॑कपा॒त्रा द्वि॑दे॒वत्या॑ गृ॒ह्यन्ते॑ द्वि॒पात्रा॑ हू॒यन्ते॑ इति॒
यदे॑कपा॒त्रा गृ॒ह्यन्ते॑ तस्मा॑दे॒कोऽन्तर॑तः प्रा॒णो द्वि॒पात्रा॑ हू॒यन्ते॑
तस्मा॑द् द्वौ॒द्वौ ब॒हि॒ष्ठात् प्रा॒णाः प्रा॒णा वा ए॒ते यद् द्वि॑दे॒वत्याः॑
प॒शव॑ इ॒डा य॒दि॒डां पूर्वा॑ द्वि॒दे॒वत्ये॑भ्य॒ उप॒ह्वये॑त- [ ] 39

6.4.9.3 - Padam

उ॒प॒नि॒धाये॑त्यु॒प – नि॒धाय॑ । ब्रा॒ह्म॒णम् । दक्षि॒णतः॑ । नि॒षाद्ये॑ति॒
नि – साद्य॑ । भै॒ष॒जम् । कुर्या॑त् । याव॑त् । ए॒व । भै॒ष॒जम् । ते॒न॑ ।
करो॑ति । स॒म॒र्धु॑क॒मिति॑ सं – अ॒र्धु॑कम् । अ॒स्य॑ । कृ॒तम् । भ॒वति॑ ।
ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒न इति॑ ब्र॒ह्म – वा॒दि॒नः॑ । वद॒न्ति॒ । कस्मा॑त् । स॒त्यात् ।

ए॒कपा॒त्रा इ॒त्येक॑ – पा॒त्राः । द्वि॒दे॒व॒त्या इति॑ द्वि – दे॒व॒त्याः । गृ॒ह्यन्ते॑ ।
 द्वि॒पा॒त्रा इति॑ द्वि – पा॒त्राः । हू॒यन्ते॑ । इति॑ । यत् । ए॒कपा॒त्रा
 इ॒त्येक॑ – पा॒त्राः । गृ॒ह्यन्ते॑ । तस्मा॑त् । एकः॑ । अ॒न्तर॑तः । प्रा॒ण इति॑
 प्र – अ॒नः । द्वि॒पा॒त्रा इति॑ द्वि – पा॒त्राः । हू॒यन्ते॑ । तस्मा॑त् ।
 द्वौ॒द्ववि॑ति द्वौ – द्वौ । ब॒हिष्ठा॑त् । प्रा॒णा इति॑ प्र – अ॒नाः । प्रा॒णा इति॑
 प्र – अ॒नाः । वै । ए॒ते । यत् । द्वि॒दे॒व॒त्या इति॑ द्वि – दे॒व॒त्याः ।
 प॒शवः॑ । इ॒डा । यत् । इ॒डाम् । पू॒र्वाम् । द्वि॒दे॒व॒त्येभ्य॑ इति॑
 द्वि – दे॒व॒त्येभ्यः॑ । उ॒प॒ह्वये॑तेत्यु॒प – ह्वये॑त । 39 (50)

6.4.9.4

प॒शुभिः॑ प्रा॒णान॑न्तर्द॒धीत॑ प्र॒मायु॑कः स्याद् द्वि॒दे॒व॒त्यान्
 भक्ष॑यित्वे॒डामु॑प ह्वये॑ते प्रा॒णाने॒वाऽऽत्म॑न् धि॒त्वा प॒शूनु॑प ह्वये॑ते
 वाग्वा ऐ॒न्द्रवा॑यवश्चक्षु॑-मै॒त्रावरु॑णः श्रो॒त्रमा॑श्विनः पु॒रस्ता॑दै॒न्द्रवा॑यवं
 भक्ष॑यति तस्मा॑त् पु॒रस्ता॑द् वा॒चा व॑दति पु॒रस्ता॑न्मै॒त्रावरु॑णं तस्मा॑त्
 पु॒रस्ता॑च्चक्षु॑षा पश्य॑ति स॒र्वतः॑ परि॒हार॑माश्विनं तस्मा॑त् स॒र्वतः॑ श्रो॒त्रेण॑

शृ॒णो॒ति प्रा॒णा वा ए॒ते यद् द्वि॒दे॒व॒त्या- [ ] 40

6.4.9.4 - Padam

प॒शुभि॒रिति॑ प॒शु - भिः । प्रा॒णानि॒ति प्र-अ॒नान् । अ॒न्तः । द॒धी॒त ।
प्र॒मा॒यु॒क इति॑ प्र - मा॒यु॒कः । स्या॒त् । द्वि॒दे॒व॒त्यानि॒ति द्वि-दे॒व॒त्यान् ।
भ॒क्ष॒यि॒त्वा । इ॒डा॒म् । उ॒पे॒ति । ह॒य॒ते । प्रा॒णानि॒ति प्र - अ॒नान् ।
ए॒व । आ॒त्मन् । धि॒त्वा । प॒शून् । उ॒पे॒ति । ह॒य॒ते । वाक् । वै ।
ऐ॒न्द्र॒वा॒य॒व इत्यै॒न्द्र-वा॒य॒वः । चक्षुः । मै॒त्रा॒व॒रु॒ण इति॑ मै॒त्रा-व॒रु॒णः ।
श्रो॒त्रम् । आ॒श्विनः । पु॒र॒स्ता॒त् । ऐ॒न्द्र॒वा॒य॒वमि॒त्यै॒न्द्र - वा॒य॒वम् ।
भ॒क्ष॒य॒ति । तस्मा॑त् । पु॒र॒स्ता॒त् । वा॒चा । व॒द॒ति । पु॒र॒स्ता॒त् ।
मै॒त्रा॒व॒रु॒णमि॒ति मै॒त्रा - व॒रु॒णम् । तस्मा॑त् । पु॒र॒स्ता॒त् । चक्षु॑षा ।
प॒श्य॒ति । स॒र्व॒तः । प॒रि॒हा॒रमि॒ति प॒रि-हा॒रम् । आ॒श्विन॑म् । तस्मा॑त् ।
स॒र्व॒तः । श्रो॒त्रेण॑ । शृ॒णो॒ति । प्रा॒णा इति॑ प्र - अ॒नाः । वै । ए॒ते ।
यत् । द्वि॒दे॒व॒त्या इति॑ द्वि - दे॒व॒त्याः । 40 (50)

6.4.9.5

अ॒रि॒क्तानि॑ पा॒त्राणि॑ सा॒दय॑ति तस्मा॒दरि॑क्ता अन्त॒रतः॑ प्रा॒णा यतः॑ खलु॒
वै य॒ज्ञस्य॑ वि॒त॒तस्य॑ न क्रि॒यते॑ तदनु॒ य॒ज्ञꣳ रक्षाꣳस्य॑व चर॒न्ति
यदरि॑क्तानि पा॒त्राणि॑ सा॒दय॑ति क्रि॒यमाण॑मेव तद् य॒ज्ञस्य॑ श॒यै रक्ष॑सा
-मन॑न्वव॒चाराय॑ दक्षि॒णस्य॑ ह॒विर्धान॑स्योत्त॒रस्यां॑ वर्त॒न्याꣳ सा॒दय॑ति
वा॒च्येव॑ वाचं॑ दधा॒त्या तृ॒तीय॑सव॒नात् परि॑ शोरे॒ य॒ज्ञस्य॑ सन्त॒त्यै । 41

6.4.9.5 - Padam

अ॒रि॒क्तानि॑ । पा॒त्राणि॑ । सा॒दय॑ति । तस्मा॒त् । अरि॑क्ताः । अन्त॒रतः॑ ।
प्रा॒णा इति॑ प्र - अ॒नाः । यतः॑ । खलु॒ । वै । य॒ज्ञस्य॑ । वि॒त॒तस्येति॑
वि - त॒तस्य॑ । न । क्रि॒यते॑ । तत् । अ॒न्विति॑ । य॒ज्ञम् । रक्षाꣳसि॑ ।
अवे॑ति । चर॒न्ति । यत् । अ॒रि॒क्तानि॑ । पा॒त्राणि॑ । सा॒दय॑ति ।
क्रि॒यमाण॑म् । ए॒व । तत् । य॒ज्ञस्य॑ । श॒यै । रक्ष॑साम् ।
अन॑न्वव॒चारायेत्य॑ननु - अ॒वचाराय॑ । दक्षि॒णस्य॑ ।
ह॒विर्धान॑स्येति॑ ह॒विः - धान॑स्य । उत्त॒रस्या॑मित्युत् - त॒रस्याम् ।
वर्त॒न्याम् । सा॒दय॑ति । वा॒चि । ए॒व । वा॒चम् । दधा॑ति । ए॒ति ।

तृतीयसवनादिति तृतीय – सवनात् । परीति । शोरे । यज्ञस्य ।
 सन्तत्या इति सं – तत्यै । 41 (46) (मनुष्यचरा – वुदपात्र –
 मुपह्वयेत – द्विदेवत्याः – षट्चत्वारिंशच्च) (A9)

6.4.10.1

बृहस्पतिर्देवानां पुरोहित आसी-च्छण्डामर्का-वसुराणां ब्रह्मण् वन्तो
 देवा आसन् ब्रह्मण् वन्तोऽसुरास्ते(1) अन्योऽन्यं नाशक्नुव-न्नभिभवितुं
 ते देवाः शण्डामर्का-वुषामन्त्रयन्त ता वब्रूतां वरं वृणावहै ग्रहावेव
 नावत्रापि गृह्येतामिति ताभ्यामेतौ शुक्रामन्थिना-वगृह्णन् ततो देवा
 अभवन् पराऽसुरा यस्यैवं विदुषः शुक्रामन्थिनौ गृह्येते भवत्यात्मना
 परा- [ ] 42

6.4.10.1 - Padam

बृहस्पतिः । देवानाम् । पुरोहित इति पुरः – हितः । आसीत् ।
 शण्डामर्काविति शण्डा – मर्का । असुराणाम् ।
 ब्रह्मण्वन्त इति ब्रह्मण् – वन्तः । देवाः । आसन् । ब्रह्मण्वन्त इति
 ब्रह्मण् – वन्तः । असुराः । ते । अन्यः । अन्यम् । न ।

अ॒श॒क्नु॒वन् । अ॒भि॒भ॒वि॒तु॒मि॒त्य॒भि॒ – भ॒वि॒तु॒म् । ते॒ । दे॒वाः ।
 श॒ण्डा॒म॒र्का॒वि॒ति॒ श॒ण्डा॒ – म॒र्का॒ । उ॒पे॒ति॒ । अ॒म॒न्त्र॒य॒न्त॒ । तौ॒ ।
 अ॒ब्रू॒ता॒म् । व॒र॒म् । वृ॒णा॒व॒है॒ । ग॒र॒हौ॒ । ए॒व । नौ॒ । अ॒त्र । अ॒पी॒ति॒ ।
 गृ॒ह्ये॒ता॒म् । इ॒ति॒ । ता॒भ्या॒म् । ए॒तौ॒ । शु॒क्रा॒म॒न्थि॒ना॒वि॒ति॒
 शु॒क्रा॒ – म॒न्थि॒नौ॒ । अ॒गृ॒ह्ण॒न् । त॒तः॒ । दे॒वाः । अ॒भ॒व॒न् । प॒रे॒ति॒ ।
 अ॒सु॒राः । य॒स्य॒ । ए॒व॒म् । वि॒दु॒षः । शु॒क्रा॒म॒न्थि॒ना॒वि॒ति॒
 शु॒क्रा॒ – म॒न्थि॒नौ॒ । गृ॒ह्ये॒ते॒ इ॒ति॒ । भ॒व॒ति॒ । आ॒त्म॒ना॒ ।
 प॒रे॒ति॒ । 42 (50)

6.4.10.2

ऽस्य॑ भ्रा॒तृ॒व्यो॑ भ॒व॒ति॒ तौ॒ दे॒वा॒ अ॒प॒नु॒द्या॒ऽऽ*॒त्म॒न॒ इ॒न्द्रा॒या॒जु॒ह॒वु॒-र॒प॒नु॒त्तौ॑
 श॒ण्डा॒म॒र्का॒ स॒हा॒मु॒ने॒ति॒ ब्रू॒या॒द्यं॑ द्वि॒ष्या॒द्य॒मे॒व॒ द्वे॒ष्टि॒ ते॒नै॒नौ॑ स॒हा॒प॒ नु॒द॒ते॒
 स॒ प्र॒थ॒मः॑ सं॒कृ॒ति॒-वि॒श्व॒क॒र्मे॒त्ये॒वै॒ना॒-वा॒त्म॒न॒ इ॒न्द्रा॒या॒-जु॒ह॒वु॒रि॒न्द्रो॑
 ह्ये॒ता॒नि॒ रू॒पा॒णि॒ क॒रि॒क्र॒द॒च॒र॒द॒सौ॒ वा॒ आ॒दि॒त्यः॑ शु॒क्र॒श्च॒न्द्र॒मा॒
 म॒न्थ्य॑पि॒-गृ॒ह्य॒ प्रा॒ञ्चौ॒ नि॒- [ ] 43

6.4.10.2 - Padam

अस्य॑ । भ्रातृ॑व्यः । भवति॑ । तौ । दे॒वाः । अप॒नुद्ये॑त्यप – नुद्य॑ ।
आ॒त्म॒ने॑ । इन्द्रा॑य । अ॒जु॒ह॒वुः॑ । अप॒नु॒त्ता॒वित्य॑प – नु॒त्तौ ।
श॒ण्डा॒म॒र्का॒विति॑ श॒ण्डा॑ – म॒र्का॑ । स॒ह । अ॒मु॒ना॑ । इति॑ । ब्रू॒यात् ।
यम् । द्वि॒ष्यात् । यम् । ए॒व । द्वेष्टि॑ । तेन॑ । ए॒नौ । स॒ह । अपे॑ति ।
नु॒द॒ते॑ । सः । प्र॒थ॒मः । सं॒कृ॒ति॒रिति॑ सं – कृ॒तिः । वि॒श्व॒क॒र्मेति॑
वि॒श्व – क॒र्मा॑ । इति॑ । ए॒व । ए॒नौ । आ॒त्म॒ने॑ । इन्द्रा॑य । अ॒जु॒ह॒वुः॑ ।
इन्द्रः॑ । हि । ए॒तानि॑ । रू॒पाणि॑ । क॒रि॒क्रत् । अ॒च॒रत् । अ॒सौ ।
वै । आ॒दि॒त्यः । शु॒क्रः । च॒न्द्र॒माः॑ । म॒न्थी । अ॒पि॒गृ॒ह्येत्य॑पि – गृ॒ह्य ।
प्रा॒ञ्चौ॑ । नि॒रिति॑ । 43 (50)

6.4.10.3

–ष्क्रा॑म॒त–स्तस्मा॑त् प्रा॒ञ्चौ॑ य॒न्तौ॑ न पश्य॑न्ति प्र॒त्य॒ञ्चा॒वावृ॑त्य
जुहु॑त॒स्तस्मा॑त् प्र॒त्य॒ञ्चौ॑ य॒न्तौ॑ पश्य॑न्ति चक्षु॑षी॒ वा ए॒ते य॒ज्ञस्य॑
यच्छु॑क्रा॒म॒न्थि॒नौ॑ ना॒सि॒को॒त्तर॑वेदि॒रभि॑तः परि॒क्रम्य॑ जुहु॑त॒स्तस्मा॑द॒भितो॑
ना॒सि॒कां चक्षु॑षी॒ तस्मा॑न्ना॒सि॒कया॑ चक्षु॑षी॒ वि॒धृते॑ स॒र्वतः॑ परि॒

क्रामतो॑ रक्ष॑साम॑प॒हत्यै॑ दे॒वा वै याः प्रा॒चीराहु॑तीरजु॑हवुर्ये॑

पुरस्ता॑दसुरा॑ आसन् ता॒स्ताभिः॑ प्रा- [ ] 44

6.4.10.3 - Padam

क्राम॑तः । तस्मा॑त् । प्राञ्चौ॑ । यन्तौ॑ । न । पश्य॑न्ति । प्रत्यञ्चौ॑ ।

आवृ॑त्येत्या॑ - वृत्य॑ । जुहु॑तः । तस्मा॑त् । प्रत्यञ्चौ॑ । यन्तौ॑ ।

पश्य॑न्ति । चक्षु॑षी इति॑ । वै । एते॑ इति॑ । यज्ञ॑स्य । यत् ।

शुक्रा॑मन्थिना॑विति॑ शुक्रा॑ - मन्थिनौ॑ । नासिका॑ । उत्तर॑वेदि॒रित्युत्तर॑-

वेदिः॑ । अभि॑तः । परि॑क्रम्येति॑ परि - क्रम्य॑ । जुहु॑तः । तस्मा॑त् ।

अभि॑तः । नासिका॑म् । चक्षु॑षी इति॑ । तस्मा॑त् । नासिका॑या । चक्षु॑षी

इति॑ । विधृ॑त इति॑ वि-धृ॑ते । सर्व॑तः । परी॑ति । क्राम॑तः । रक्ष॑साम् ।

अप॑हत्या॒ इत्यप॑ - हत्यै॑ । दे॒वाः । वै । याः । प्रा॒चीः ।

आहु॑तीरित्या॑ - हु॒तीः । अजु॑हवुः । ये । पुरस्ता॑त् । असुराः॑ ।

आसन् । तान् । ताभिः॑ । प्रेति॑ । 44 (50)

6.4.10.4

–ॠदन्त॑ याः॑ प्र॒तीची॑र्ये॒ पश्चा॑दसु॒रा आ॒सन् ता॑ऽस्ताभि॒रपा॑नुदन्त॒
प्राची॑रन्या॒ आहु॑तयो॒ हूय॑न्ते॒ प्रत्य॑ञ्चौ शु॒क्राम॑न्थिनौ॒ पश्चा॑च्चैव
पु॒रस्ता॑च्च॒ यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्यान् प्र॒ णुद॑ते॒ तस्मा॑त् परा॒चीः प्र॒जाः
प्र॒ वी॑यन्ते॒ प्रती॑चीर्जायन्ते शु॒क्राम॑न्थिनौ॒ वा अनु॑ प्र॒जाः प्र॒ जा॑यन्ते
ऽत्नी॑श्चाद्याश्च सु॒वीराः॑ प्र॒जाः प्र॒जन॑यन् परीहि शु॒क्रः

शु॒क्रशो॑चिषा– [ ] 45

6.4.10.4 - Padam

अनु॑दन्त । याः । प्र॒तीचीः॑ । ये । पश्चा॑त् । असु॒राः । आ॒सन् । तान् ।
ताभिः॑ । अपे॑ति । अनु॑दन्त । प्राचीः॑ । अ॒न्याः । आहु॑तय इत्या–हु॒तयः॑ ।
हूय॑न्ते । प्रत्य॑ञ्चौ । शु॒क्राम॑न्थिनाविति शु॒क्रा – म॒न्थिनौ॑ । पश्चा॑त् ।
च । ए॒व । पु॒रस्ता॑त् । च । यज॑मानः । भ्रातृ॑व्यान् । प्रेति॑ । नुद॑ते ।
तस्मा॑त् । परा॒चीः । प्र॒जा इति॑ प्र – जाः । प्रेति॑ । वी॑यन्ते । प्रती॑चीः ।
जा॑यन्ते । शु॒क्राम॑न्थिनाविति शु॒क्रा – म॒न्थिनौ॑ । वै । अ॒न्विति॑ ।
प्र॒जा इति॑ प्र – जाः । प्रेति॑ । जा॑यन्ते । अ॒त्नीः । च । आ॒द्याः । च ।

सु॒वीरा॒ इति॑ सु॒ – वीराः॑ । प्र॒जा इति॑ प्र॒ – जाः । प्र॒जनय॑न्निति॑
प्र॒ – जनय॑न् । परी॑ति । इ॒हि । शु॒क्रः । शु॒क्रशो॑चिषेति॑
शु॒क्र – शो॑चिषा । 45 (50)

6.4.10.5

सुप्र॒जाः प्र॒जाः प्र॒जनय॑न् परी॑हि म॒न्थी म॒न्थिशो॑चिषेत्या॒हैता॒ वै
सु॒वीरा॒ या अ॒त्त्रीरे॑ताः सुप्र॒जा या आ॒द्या य ए॒वं वै॒दान्य॑स्य प्र॒जा
जाय॑ते नाऽऽद्या प्र॒जाप॑तेर॒क्ष्यश्च॑यत् तत् पराऽऽ*प॒तत् तद् वि॒कङ्क॑तं
प्रावि॑शत् तद् वि॒कङ्क॑ते ना॒रमत॑ तद् य॒वं प्रावि॑शत् तद् यवे॑ऽर॒मत॑ तद्
यव॑स्य – [ ] 46

6.4.10.5 - Padam

सुप्र॒जा इति॑ सु॒ – प्र॒जाः । प्र॒जा इति॑ प्र॒ – जाः । प्र॒जनय॑न्निति॑
प्र॒ – जनय॑न् । परी॑ति । इ॒हि । म॒न्थी । म॒न्थिशो॑चिषेति॑
म॒न्थि – शो॑चिषा । इति॑ । आ॒ह । ए॒ताः । वै ।
सु॒वीरा॒ इति॑ सु॒ – वीराः॑ । या । अ॒त्त्रीः । ए॒ताः । सुप्र॒जा इति॑
सु॒ – प्र॒जाः । याः । आ॒द्याः । यः । ए॒वम् । वै॒द । अ॒त्त्री । अ॒स्य ।

प्र॒जेति॑ प्र – जा । जा॒यते॑ । न । अ॒द्या॑ । प्र॒जाप॑तेरिति॑ प्र॒जा-प॑तेः ।
 अ॒क्षि॑ । अ॒श्वय॑त् । तत् । प॑रेति॑ । अ॒पत॑त् । तत् । वि॒क॒ङ्क॒तमि॑ति॒
 वि-क॒ङ्क॒तम् । प्रेति॑ । अ॒विश॑त् । तत् । वि॒क॒ङ्क॒त इति॑ वि – क॒ङ्क॒ते ।
 न । अ॒रम॑त । तत् । य॒वम् । प्रेति॑ । अ॒विश॑त् । तत् । य॒वे॑ । अ॒रम॑त ।
 तत् । य॒वस्य॑ । 46 (50)

6.4.10.6

य॒वत्वं॑ य॒द् वैक॑ङ्क॒तं म॒न्थिपा॑त्रं भ॒वति॑ स॒क्तुभिः॑ श्रि॒णाति॑ प्र॒जाप॑तेरे॒व
 तच्चक्षुः॑ सं भ॒रति॑ ब्र॒ह्मवा॑दिनो॒ वद॑न्ति॒ कस्मा॑त् स॒त्यान्म॑न्थिपा॒त्रञ्
 स॒दो ना॑श्नु॒त इत्या॑र्तपा॒त्रञ् ही॑ति॒ ब्रूया॑द्-य॒दश्नु॑वी॒तान्धोऽध्व॑र्युः
 स्या॒दार्ति॑मा॒र्च्छेत् तस्मा॑न्ना॒श्नुते॑ । 47

6.4.10.6 - Padam

य॒वत्व॑मिति॑ य॒व – त्वम् । यत् । वैक॑ङ्क॒तम् । म॒न्थिपा॑त्रमिति॑
 म॒न्थि – पा॑त्रम् । भ॒वति॑ । स॒क्तुभि॑रिति॑ स॒क्तु – भिः॑ । श्रि॒णाति॑ ।
 प्र॒जाप॑तेरिति॑ प्र॒जा – प॑तेः । ए॒व । तत् । चक्षुः॑ । स॒मिति॑ । भ॒रति॑ ।
 ब्र॒ह्मवा॑दिन॒ इति॑ ब्र॒ह्म – वा॑दिनः । व॒दन्ति॑ । कस्मा॑त् । स॒त्यात् ।

मन्थि॑पात्रमि॒ति मन्थि॑ – पात्र॒म् । सदः॑ । न । अ॒श्नु॒ते । इति॑ ।
 आ॒र्तपात्रमि॒त्या॒र्त – पात्र॒म् । हि । इति॑ । ब्रू॒यात् । यत् । अ॒श्नु॒वीत ।
 अ॒न्धः । अ॒ध्व॒र्युः । स्यात् । आ॒र्ति॒म् । एति॑ । ऋ॒च्छेत् । तस्मा॑त् ।
 न । अ॒श्नु॒ते । 47 (37) (आ॒त्म॒ना॒ परा॑ – नि – ष्र – शु॒क्रशौ॑चिषा
 – यव॑स्य – स॒प्त॒त्रिं॑शच्च) (A10)

6.4.11.1

दे॒वा वै यद् यज्ञे॑ऽकुर्व॒त तद॑सुरा अकुर्व॒त ते दे॒वा आ॒ग्रय॑णा॒ग्रान्
 ग्र॒हान॑पश्यन् तान॑गृह्ण॒त ततो॑ वै तेऽग्रं॑ पर्या॒यन् यस्यै॒वं वि॒दुष
 आ॒ग्रय॑णा॒ग्रा ग्र॒हा गृह्य॑न्तेऽग्रमे॒व स॒मा॒ना॒नां पर्ये॑ति रु॒ग्णव॑त्यर्चा
 भ्रातृ॑व्यवतो गृह्णी॒याद्-भ्रातृ॑व्यस्यै॒व रुक्त्वा॑ग्रं स॒मा॒ना॒नां पर्ये॑ति ये
 दे॒वा दि॒व्येका॑दश स्थे॒त्याहै॑ – [ ] 48

6.4.11.1 - Padam

दे॒वाः । वै । यत् । यज्ञे॑ । अकुर्व॒त । तत् । अ॒सुराः । अकुर्व॒त । ते ।
 दे॒वाः । आ॒ग्रय॑णा॒ग्रानि॒त्याग्र॑यण – अ॒ग्रान् । ग्र॒हान् । अ॒पश्य॑न् ।
 तान् । अ॒गृह्ण॑त । ततः॑ । वै । ते । अ॒ग्रम् । परी॑ति । आ॒यन् । यस्य॑ ।

ए॒वम् । वि॒दुषः॑ । आ॒ग्र॒य॒णा॒ग्रा॒ इ॒त्या॒ग्र॒य॒ण॒-अ॒ग्राः॑ । ग्र॒हाः॑ । गृ॒ह्यन्ते॑ ।
 अ॒ग्रम् । ए॒व । स॒मा॒ना॒नाम् । प॒री॒ति॑ । ए॒ति॑ । रु॒ग्ण॒व॒त्ये॒ति॑
 रु॒ग्ण॒ - व॒त्या॑ । ऋ॒चा॑ । भ्रा॒तृ॒व्य॒व॒त॒ इति॑ भ्रा॒तृ॒व्य॒-व॒तः॑ । गृ॒ह्णी॒यात् ।
 भ्रा॒तृ॒व्य॒स्य॑ । ए॒व । रु॒क्त्वा॑ । अ॒ग्रम् । स॒मा॒ना॒नाम् । प॒री॒ति॑ । ए॒ति॑ ।
 ये । दे॒वाः॑ । दि॒वि॑ । ए॒का॒द॒श॑ । स्थ॒ । इति॑ । आ॒ह॒ । 48 (50)

6.4.11.2

-ता॒व॒ती॒र्वै दे॒व॒ता॒स्ता॒भ्य॑ ए॒वैन॑ सर्वा॒भ्यो॑ गृ॒ह्णा॒त्येष॑ ते
 यो॒निर्वि॒श्वे॒भ्य॒स्त्वा दे॒वे॒भ्य॑ इ॒त्या॒ह वै॒श्वदे॒वो ह्येष॑ दे॒व॒तया॑ वा॒ग्वै
 दे॒वे॒भ्यो-ऽपा॒क्राम॑द्-य॒ज्ञा॒याति॑ष्ठ॒माना॑ ते दे॒वा वा॒च्य॑प॒क्रान्ता॑यां तू॒ष्णीं
 ग्र॒हान॑गृ॒ह्ण॒त॒ साम॑न्य॒त॒ वा॒गन्त॑र्यन्ति॒ वै मे॒ति॒ साऽऽग्र॑य॒णं प्र॒त्याग॑च्छत्
 तदा॒ग्र॒य॒ण॒स्याऽऽग्र॑य॒णत्वं- [ ] 49

6.4.11.2 - Padam

ए॒ता॒व॒तीः॑ । वै । दे॒व॒ताः॑ । ता॒भ्यः॑ । ए॒व । ए॒नम् । सर्वा॒भ्यः॑ ।
 गृ॒ह्णा॒ति॑ । ए॒षः॑ । ते॒ । यो॒निः॑ । वि॒श्वे॒भ्यः॑ । त्वा॒ । दे॒वे॒भ्यः॑ । इति॑ ।
 आ॒ह॒ । वै॒श्वदे॒व॒ इति॑ वै॒श्व॒ - दे॒वः॑ । हि॒ । ए॒षः॑ । दे॒व॒तया॑ । वाक् ।

वै । दे॒वेभ्यः॑ । अ॒पेति॑ । अ॒क्राम॑त् । य॒ज्ञाय॑ । अ॒तिष्ठ॑माना । ते ।
दे॒वाः । वा॒चि । अ॒प॒क्रान्ता॑यामि॒त्यप॑-क्रान्ता॒याम् । तू॒ष्णीम् । ग्र॒हान् ।
अ॒गृह्ण॑त । सा । अ॒मन्य॑त । वाक् । अ॒न्तः । य॒न्ति । वै । मा । इति॑ ।
सा । आ॒ग्रय॑णम् । प्र॒ति । ए॒ति । अ॒गच्छ॑त् । तत् । आ॒ग्रय॑णस्य ।
॥
आ॒ग्रय॑णत्वमि॒त्याग्र॑यण – त्वम् । 49 (50)

6.4.11.3

तस्मा॑दाग्र॒यणे॑ वा॒ग्वि सृ॑ज्यते॒ यत् तू॒ष्णीं पूर्वे॑ ग्र॒हा गृ॑ह्यन्ते॒ यथा॑
थ्सा॒रीय॑ति॒ म आ॒ख इ॑यति॒ नाप॑ रा॒थस्या॑-मी॒त्युपा॑वसृ॒जत्ये॒वमे॒व
तद॑ध्व॒र्युरा॑ग्र॒यणं॑ गृ॒हीत्वा॑ य॒ज्ञमा॑रभ्य॒ वाचं॑ वि सृ॒जते॒ त्रिर्हि॑
करो॑त्यु॒द्गातृ॑-ने॒व तद् वृ॑णीते॒ प्रजा॑पति॒र्वा ए॒ष यदा॑ग्र॒यणे॑
यदा॑ग्र॒यणं॑ गृ॒हीत्वा॑ हिं करो॑ति॒ प्रजा॑पति॒रेव॑- [ ] 50

6.4.11.3 - Padam

तस्मा॑त् । आ॒ग्रय॑णे । वाक् । वी॒ति । सृ॑ज्यते॒ यत् । तू॒ष्णीम् । पूर्वे॑ ।
ग्र॒हाः । गृ॑ह्यन्ते॒ यथा॑ । थ्सा॒री । इ॑यति॒ मे । आ॒खः । इ॑यति॒ न ।
अ॒पेति॑ । रा॒थस्या॑मि । इति॑ । उ॒पाव॑सृ॒जती॑त्यु॒प-अ॒वसृ॑जति॒ ए॒वम् ।

ए॒व । तत् । अ॒ध्व॒र्युः । आ॒ग्र॒य॒णम् । गृ॒ही॒त्वा । य॒ज्ञम् । आ॒र॒भ्ये॒त्या-
र॒भ्य । वा॒चम् । वी॒ति । सृ॒ज॒ते । त्रिः । हि॒म् । क॒रो॒ति । उ॒द्गा॒तृ॒नित्यु॒त्
- गा॒तृन् । ए॒व । तत् । वृ॒णी॒ते । प्र॒जा॒प॒ति॒रिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । वै ।
ए॒षः । यत् । आ॒ग्र॒य॒णः । यत् । आ॒ग्र॒य॒णम् । गृ॒ही॒त्वा । हिं॒क॒रो॒तीति॑
हि॒म् - क॒रो॒ति । प्र॒जा॒प॒ति॒रिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । ए॒व । 50 (50)

6.4.11.4

तत् प्र॒जा अ॒भि जि॒घ्रति॑ तस्मा॒द् व॒थ्सं॑ जा॒तं गौ॒र॒भि जि॒घ्रत्या॒त्मा वा
ए॒ष य॒ज्ञस्य॑ यदा॒ग्र॒य॒णः स॒वने॑स॒वने॑ऽभि गृ॒ह्णा॒त्या॒त्म॒न्ने॒व य॒ज्ञः
सं त॒नो॒त्यु॒परि॒ष्ठा॒दा न॒यति॑ रे॒त ए॒व तद् द॒धा॒त्य॒ध॒स्ता॒दुप॑ गृ॒ह्णा॒ति
प्र॒ ज॒न॒य॒त्ये॒व तद्ब्र॑ह्म॒वा॒दि॒नो॑ व॒दन्ति॑ कस्मा॒थ् स॒त्याद्-गा॑य॒त्री क॒नि॒ष्ठा
छ॒न्द॒साँ स॒ती स॒र्वा॒णि स॒व॒नानि॑ व॒हती॒त्ये ( )-ष॑ वै गा॒य॒त्रि॒यै
व॒थ्सो यदा॒ग्र॒य॒णस्त॑मे॒व तद॑भि॒नि॒वर्त॑ँ स॒र्वा॒णि स॒व॒नानि॑ व॒हति॑
तस्मा॒द् व॒थ्स॒म॒पा॒कृतं॑ गौ॒र॒भि नि॑ वर्तते । 51

6.4.11.4 - Padam

तत् । प्र॒जा इति॑ प्र – जाः । अ॒भीति॑ । जिघ्रति॑ । तस्मात्॑ । व॒थ्सम् ।
जा॒तम् । गौः । अ॒भीति॑ । जिघ्रति॑ । आ॒त्मा । वै । ए॒षः । य॒ज्ञस्य॑ ।
यत् । आ॒ग्रय॑णः । स॒वने॑स॒वन इति॑ स॒वने – स॒वने । अ॒भीति॑ ।
गृ॒ह्णाति॑ । आ॒त्मन् । ए॒व । य॒ज्ञम् । स॒मिति॑ । त॒नोति॑ । उ॒परि॑ष्ठात् ।
ए॒ति । न॒यति॑ । रेतः॑ । ए॒व । तत् । द॒धाति॑ । अ॒धस्तात्॑ । उ॒पेति॑ ।
गृ॒ह्णाति॑ । प्रेति॑ । ज॒नय॑ति । ए॒व । तत् । ब्र॒ह्मवा॑दिन इति॑
ब्र॒ह्म – वा॒दिनः॑ । व॒दन्ति॑ । कस्मात्॑ । स॒त्यात् । गा॒यत्री । क॒निष्ठा ।
छ॒न्द॒साम् । स॒ती । स॒र्वाणि॑ । स॒वनानि॑ । व॒हति॑ । इति॑ ( ) । ए॒षः ।
वै । गा॒यत्रि॑यै । व॒थ्सः । यत् । आ॒ग्रय॑णः । तम् । ए॒व । तत् ।
अ॒भिनि॑वर्त॒मित्य॑भि – नि॒वर्त॑म् । स॒र्वाणि॑ । स॒वनानि॑ । व॒हति॑ ।
तस्मात्॑ । व॒थ्सम् । अ॒पाकृ॑त॒मित्य॑प – आ॒कृ॑तम् ।
गौः । अ॒भि । नीति॑ । वर्त॑ते । 51 (70)

(आ॒हाऽऽ – ग्र॒यण॑त्वं – प्र॒जाप॑तिरे॒वे – ति॑ – वि॒शति॑श्च) (A11)

पद पाठे (वाक्य सहित) – षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 11 Anuvaakams :-

(य॒ज्ञेन॑ ता॒ उप॒यडि॑भ – दे॒वा वै य॒ज्ञमा॒ग्नीध्रे॑ – ब्र॒ह्मवा॑दिनः स त्वे –
दे॒वस्य॑ ग्रा॒वाणं॑ – प्रा॒णो वा उ॒पा॒श्वग्रा॑ – दे॒वा वा उ॒पा॒शो – वा॒ग्वै
– मि॒त्रं – य॒ज्ञस्य॑ – बृ॒हस्प॑ति – दे॒वा वा आ॒ग्रय॑णा॒ग्रा – ने॒काद॑श)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(य॒ज्ञेन॑ – लो॒के प॒शुमा॑न्थ॒ स्याथ् – स॒वनं॑ मा॒ध्यन्दि॑नं – वा॒ग्वा –
अ॒रि॒क्तानि॑ – तत् प्र॒जा – ए॒कप॑ञ्चा॒शत्)

First and Last Padam of Fourth Prasnam of 6th Kandam

(य॒ज्ञेन॑ – नि॒ वर्त॑ते)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे

षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः ॥

पद पाठे (वाक्य सहित) – षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः

Details of Panchati and Padam for Kandam 6 – Prasanam 4– TS 6.4

	Panchati	Padams
Anuvakam 1	5	232
Anuvakam 2	6	326
Anuvakam 3	4	225
Anuvakam 4	4	194
Anuvakam 5	7	352
Anuvakam 6	4	194
Anuvakam 7	3	178
Anuvakam 8	3	172
Anuvakam 9	5	246
Anuvakam 10	6	287
Anuvakam 11	4	220
Total →	51	2626

Notes:

Please refer to the book “TS Kandam 1” and “TS 1.1 pada paadam with Vaakyam” for notes and conventions used in this Compilation.

Please download our vedic compilations from our web site
www.vedavms.in